

Hanne Silvennoinen

VENÄLÄISTAUSTAISENA LAPSENA SUOMALAISESSA KULTTUURISSA

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön
koulutusohjelma

Joulukuu 2011

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Opinnäytetyön päivämäärä 7.12.2011	
Tekijä(t) Hanne Silvennoinen		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminta ja nuorisotyö	
Nimeke Venäläistaustaisena lapsena suomalaisessa kulttuurissa			
Tiivistelmä <p>Venäläistaustaiset ovat yksi iso etninen ryhmä, jotka edustavat suomalaista monikulttuurista yhteiskuntaa. Tutkittaessa eri etnisiä ryhmiä ei tätä ryhmää tule unohtaa, eikä myöskään niitä venäläistaustaisia lapsia, jotka ovat myös osa yhteiskuntaamme. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia miten venäläistaustaiset lapset kokevat elämänsä suomalaisessa yhteiskunnassa sekä mitä lapsille tarkoittaa tasa-arvo ja syrjintä.</p> <p>Monikulttuurisuus, etnisyys ja rasismi liitetään usein toisiinsa. Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä perehdytään monikulttuurisuuteen ja etnisyyteen, joista on usein kyse kun tutkitaan eri kulttuuria edustavaa ryhmää suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämän lisäksi käsitellään rasismia, mitä asioita se on ja voi olla. Viimeisenä osana teoriaa on tämän opinnäytetyön näkökulmasta keskeiset asiat Lapsen oikeuksien yleissopimuksesta. Tutkimus on kvalitatiivinen ja aineisto kerättiin teemaahaastattelun keinoin keväällä 2011 kahdelta eri Mikkelin alakoululta.</p> <p>Tutkimus osoitti kolme selkeää teemaa venäläistaustaisten lasten elämästä suomalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Tuloksista nousi esille, että venäläistaustaisuudessa on hyviä ja huonoja puolia. Oma kieli ja kulttuuri nähdään hyvänä asiana, mutta samalla joudutaan "ryssittelyn" kohteeksi. Tasa-arvo osoittautui lapsille oudoksi käsitteeksi, vaikka ymmärrettiin lapsellakin olevan oikeuksia. Kolmantena teemana nousi esille kiusaaminen koulussa. Lapset kohtaavat kiusaamista, kuten "ryssittelyä" johtuen venäläistaustaisuudestaan.</p>			
Asiasanat (avainsanat) Venäläistaustainen lapsi, monikulttuurisuus, etnisyys, rasismi, syrjintä ja tasa-arvo			
Sivumäärä 42+3	Kieli suomi	URN	
Huomautus (huomautukset liitteistä) Teemaahaastattelurunko sekä tutkimuslupahakemus liitteenä			
Ohjaavan opettajan nimi Sari Miettinen		Opinnäytetyön toimeksiantaja Lapsiasiavaltuutetun toimisto	

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 7.12.2011	
Author(s) Hanne Silvennoinen		Degree programme and option Civic Activities and Youth work	
Name of the bachelor's thesis Children with Russian background in the Finnish culture			
Abstract <p>People with Russian background are one big ethnic group which represents Finnish multicultural society. When studying different ethnic groups we must not forget this group or those children who are of Russian descent and are also part of our society. The purpose of this thesis was to study how children of Russian descent experience their lives in the Finnish culture and what equality and discrimination mean to them.</p> <p>Multiculturalism, ethnicity and racism are often connected to each other. The theoretical context of this thesis takes a look at multiculturalism and ethnicity. Besides this the concept of racism is defined, what it is and what it might be. The last part of the theory comprises the Convention on the Rights of the Child, and the perspectives of the convention which are central for this thesis. The study is qualitative and the data was collected using interviews. The interviews were carried out in spring 2011 at two different elementary schools in Mikkeli.</p> <p>The results of the study showed three clear themes in the children's lives in Finnish society and culture. The results showed that there is a good and bad side of being of Russian descent. The children consider their own language and culture a good thing but at the same time the children are called names because of their Russian background. Equality turned out to be an odd term but at the same time the children understood that children have rights and they should also be heard. The third theme was bullying in school. The children were confronted with bullying such as being calling "a Russki" because of their background.</p>			
Subject headings, (keywords) Children with Russian background, multiculturalism, ethnicity, racism, discrimination and equality			
Pages 42 +3	Language Finnish	URN	
Remarks, notes on appendices Theme interview frames and research permit request as an attachment			
Tutor Sari Miettinen		Bachelor's thesis assigned by Office of the Ombudsman for Children	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	MONIKULTTUURISUUS	2
2.1	Monikulttuurisuus Suomessa.....	3
2.2	Venäläistaustaiset osana suomalaista yhteiskuntaa	4
3	ETNISYYS	5
4	MONIULOITTEINEN RASISMI	7
4.1	Syrjintä.....	9
4.2	Ennakkoluulo	10
5	MONIKULTTUURISUUS SYYNÄ KIUSAAMISEEN JA RASISMIIN	11
6	LAPSEN OIKEUKSIEN YLEISSOPIMUS	13
6.1	Tasa-arvo ja syrjintä	14
6.2	Lapsen kuuleminen	15
7	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	16
7.1	Opinnäytetyön tehtävä	16
7.2	Aineiston keruu.....	17
7.3	Lasten taustat ja haastattelutilanteet	18
7.4	Aineiston analyysi	20
8	TULOKSET	21
8.1	Venäläistaustaisuuden merkitys.....	21
8.2	Suomi ja suomalaiset erilaisia kuin Venäjä ja venäläiset	23
8.3	Koti ja juhlat eivät poikkea suomalaisesta.....	26
8.4	Tasa-arvo – Mitä se on?.....	27
8.5	Lasten kuuleminen	29
8.6	Syrjintä – Mitä se on?	31
8.7	Kiusaaminen koulussa	32
9	POHDINTA	34
9.1	Tutkimuksen tavoitteet	35
9.2	Opinnäytetyön arviointi	36
	LIITTEET	
	1 Tutkimuslupahakemus	
	2 Teemahaastattelurunko	

1 JOHDANTO

Lasten oikeuksien toteutuminen iästä tai taustasta riippumatta on osa ihmisoikeuksia. Olemme siinä käsityksessä että suomalainen yhteiskunta on turvallinen ja tasavertainen paikka kasvaa ja elää. Kuten muualle Eurooppaan, myös Suomeen on tullut eri etnisen taustan omaavia ihmisiä. Venäläistaustaiset ovat yksi iso ryhmä, jotka edustavat erilaista taustaa ja kulttuuria Suomessa. Eri etniset taustat ja maahanmuuttajat ovat osa yhteiskuntaamme ja heitä koskevat samat kansainväliset oikeudet kuin muitakin. Myös lapset taustastaan riippumatta ovat osa yhteiskuntaamme. Rastaan ym. (2005, 16) mukaan Suomi on monikulttuurinen yhteiskunta ja eri etniset ryhmät erityisine kulttuureineen ovat osa suomalaista arkea.

Lapset eivät ole aikuisia, mutta ovat osa yhteiskuntaamme. Lapsiväestön erottaa aikuisväestöstä alaikäisyyden ja täysi-ikäisyyden raja. Kulttuurissamme lapsuus tunnetaan yksilöllisenä kehitysvaiheena ja asteittaisena siirtymisenä aikuisuuteen. (Alanen & Bardy 1990, 9.) Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiaasta. Samoin Suomen lainsäädännössä lastensuojelulakiin on kirjattu, että alle 18-vuotias on lapsi. (Yleissopimus lapsen oikeuksista & 60/1991 Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Koska tietoa lasten elämästä ja toiminnasta sekä heidän muuttuvasta yhteiskunnallisesta asemasta ja osallisuudesta yhteiskuntansa elämään tarvitaan lisää, tulee lapsia ja lapsuutta tutkia. Lapsuus on yksilön kasvun, kehityksen ja yhteiskuntaelämän oppimisen aikaa. Sitä ei voi erottaa muista muuttujista kuten esimerkiksi yhteiskuntaluokasta. Lasten sosiaalisia ja kulttuurisia suhteita on kuitenkin tutkittava niiden omilla ehdoilla. Lapset tulee nähdä aktiivisina oman sosiaalisen elämänsä, ympäristönsä ja omien yhteiskuntiansa rakentajina ja määrittäjinä. (Alanen 2001, 162-164; Eskelinen & Kinnunen 2001, 14.) On myös muistettava, että lapsia on monenlaisia ja siksi myös lapsuutta on monenlaista. Lapsuutta voidaan tarkastella eri näkökulmista ja yksi näkökulma voi olla etninen tausta.

Opinnäytetyöni aihe venäläistaustaisista lapsista tuli lapsiasiavaltuutetun toimistosta. Tietoa venäläistaustaisten lasten kokemuksista, elämästään ja arjestaan Suomessa toivotaan lisää. Millaisia lasten kaverisuhteet ovat? Vaikuttaako venäläisyys ja lasten

taustat siihen miten heihin suhtaudutaan? Kiusataanko lapsia ja kohtaavatko he ”ryssittelyä”?

Tutkimuksen aihe on ajankohtainen ja tärkeä, koska suomalaisessa yhteiskunnassa elää paljon venäläistaustaisia. Moni lapsi on voinut asua vuosia tai lähes koko elämänsä Suomessa, mutta silti hänellä on aina venäläinen tausta. Aiheeseen liittyy monia mielenkiintoisia näkökulmia ja se on tutkimisen arvoinen. Tässä opinnäytetyössä halusin kerätä aineiston haastattelemalla eri ikää edustavia alakoululaisia lapsia. Näin lasten kokemukset tutkitusta aiheesta eivät ole vain yhden ikäluokan näkökulmasta.

Opinnäytetyössä tutkitaan mitä lapsille merkitsee olla venäläistaustainen ja miten se näkyy heidän elämässään. Miten venäläistaustaiset lapset kokevat elämänsä suomalaisessa yhteiskunnassa? Lisäksi toisena tutkimuskysymyksenä on Lapsen oikeuksien sopimuksesta nousevat keskeiset käsitteet. Mitä lapsille tarkoittaa tasa-arvo ja syrjintä? Millaisessa asemassa lapset kokevat olevansa suhteessa aikuisiin tai muihin lapsiin Suomessa.

Käsitteet etnisyys ja rasismi ovat usein näkyvillä suomalaisessa keskustelussa. Kun näistä käsitteistä puhutaan, edellyttää se aina jonkinlaista käsitystä siitä mitä kulttuuri tarkoittaa ja tässä opinnäytetyössä nimenomaan mitä monikulttuurisuus on. (Rastas ym. 2005, 17.) Opinnäytetyön teoreettisessa osassa pohditaan monikulttuurisuutta, etnisyyttä ja rasismia. Näiden kolmen käsitteen nähdään usein liittyvän toisiinsa, myös keskustelleessa tai tutkiessa venäläistaustaisia suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämän lisäksi osana teoreettista viitekehystä on Lapsen oikeuksien yleissopimus. Sopimuksesta käsitellään tämän opinnäytetyön kannalta keskeisiä teemoja lähinnä lainsäädännön näkökulmasta.

2 MONIKULTTUURISUUS

Kulttuuri ymmärretään ihmisten koko elämäntapaa jäsentäväksi asiaksi. Sillä viitataan ihmisten arkisiin käytäntöihin, ruokaan ja juomaan sekä pukeutumiseen ja musiikkiin. Se on toisaalta myös vähemmän näkyviä asioita, kuten arvot ja normit sekä käsitykset naisista, miehistä ja perheistä. Kulttuuri jäsentää ja määrittää jokapäiväistä elämäämme ja tapaamme katsoa maailmaa. (Rastas ym. 2005, 26.)

Rastaan ym. (2005, 20, 26) mukaan monikulttuurisuudesta puhuttaessa on tärkeää huomata, että silloin puhumme arkielämän pienistä asioista ja koko maailmankatso-
musta läpäisevistä arvokysymyksistä. Koska kulttuurin käsitteellä pyritään selvittä-
mään laajaa ilmiökenttää, tekee se sen tutkimisesta vaikeaa. Monikulttuurisuus sanana
voi yksinkertaisesti tarkoittaa, että yhteiskunnassa elää rinnakkain kulttuuriltaan toi-
sistaan poikkeavia ryhmiä. Näin määriteltynä monikulttuurisuus on lähinnä kuvaileva
tai asiantilan toteava termi. Monikulttuurisuuden käsitteellä voidaan määritellä myös
eri ryhmien välisiä suhteita.

2.1 Monikulttuurisuus Suomessa

Suomessa monikulttuurisuudella on viitattu moniin asioihin, kuten erilaisten ihmisten
ja ryhmien elämiseen samassa tilassa ja ajassa sekä ihanteellista yhteiskuntaa ja eri-
laisten ryhmien välistä yhteiseloä koskeviin käsityksiin. Monikulttuurisuus on epäsel-
vä käsite. Se voi viitata esimerkiksi maahanmuuttajien määrän kasvuun tai tarkoittaa
tavoitteellista politiikkaa. (Rastas ym. 2005, 20–21.)

Jos monikulttuurisuudella viitataan kulttuuriseen moninaisuuteen eli jossakin maassa
asuu eri kansoihin kuuluvia ihmisiä, on tämän määritelmän mukaan Suomi monikult-
tuurinen maa. Monikulttuurisuudella viitataan epäsuorasti aina ryhmien välisiin suh-
teisiin. Puhutaan valta- ja vähemmistöryhmien välisistä suhteista sekä vähemmistö-
ryhmien keskinäisistä suhteista. Rasismi, ennakkoluulot ja suvaitsevaisuus liittyvät
usein monikulttuurisuuskeskusteluun. (Paavola & Talib 2010, 26)

Rastaan ym. (2005, 21–25) mukaan jokainen yhteiskunta tuottaa omaa erityistä moni-
kulttuurisuuttaan. Tätä erityisyyttä aiheuttavat yhteiskunnan oma historia sekä millai-
sista toimijoista ja kulttuureista yhteiskunnan monikulttuurisuus kulloinkin rakentuu.
Ajatus että suomalainen monikulttuurisuus on nuori, sisältää oletuksen siitä, että Suo-
mi olisi aiemmin ollut yksikulttuurinen. Näin ajateltuna, voisi asian tulkita niin, että
kunhan aikaa kuluu, tulee suomalaisesta monikulttuurisesta yhteiskunnasta samanlais-
ta kuin muualla. Monikulttuurisuus tematisoituu useimmiten joko kulttuurisen moni-
naisuuden ja rikkauden ylistämisenä tai sitten ongelmina. Ylistäminen voi esimerkiksi
olla kuinka on hienoa, että lapsilla on monenmaalaisia kavereita ja ongelmia voivat
olla erilaisuuden ymmärtäminen tai valtaväestön ja vähemmistöjen välinen yhteiskun-
nallinen epätasa-arvo. Monikulttuurisuuden tuomat haasteet kohdistuvat kokonaisu-

instituutioihin, kuten esimerkiksi kouluun, mutta myös yksilöihin. ”Monikulttuurisuuskeskusteluissa on aina kysymys sekä ryhmien välisen että ryhmien sisäisen tasa-arvon ja epätasa-arvon käsittelystä.”

2.2 Venäläistaustaiset osana suomalaista yhteiskuntaa

Venäläisistä voidaan puhua esimerkiksi maahanmuuttajina, pakolaisina sekä etnisiltä taustoiltaan suomalaisina tai etniseltä taustaltaan venäläisinä. Etniseltä taustaltaan suomalaisia ovat esimerkiksi paluumuuttajat, joiden vanhemmista toinen on taustaltaan suomalainen ja etniseltä taustaltaan venäläisiä esimerkiksi Suomeen työn tai avioitumisen vuoksi tulleet. (Liebkind ym. 2004, 22).

Mustajoen & Protassovan (2009, 397-414) mukaan venäjänkielisille maahanmuuttajille Suomi esiintyy vaihtoehtona tuskalliselle ja vaaralliselle Venäjälle. Samalla Suomi kuitenkin nähdään liian vakaana, tylsänä ja puhtaana. Suomessa asuvien venäläisten mainitsemia yleisempiä piirteitä suomalaisissa ovat: suomalaisten itsetunto, pyrkimys rauhaan ja vakauteen, tasa-arvo, suomen kieli, uskonto, poliittinen järjestelmä, talous, koulutus, terveys ja urheilu sekä juhlat ja ruoka. Vaikka Suomi nähdään hyvänäkin vaihtoehtona, ei Suomi ole aina hyväntahtoinen maahanmuuttajia, varsinkaan venäläisiä kohtaan. Kanssakäyminen suomalaisten kanssa on vaikeaa ja suomalaisten nähdään suhtautuvan venäläisiin melko kielteisesti.

Suomessa ja venäjällä arvot poikkeavat toisistaan. Suomi edustaa länsimaisia arvoja, jossa lapsen henkilökohtaisen riippumattomuuden ja itsenäisyyden korostaminen on keskeistä ja se poikkeaa paljon venäläisestä perhe-elämästä. Meillä lapselta odotetaan varhain itsenäisiä päätöksiä ja vastuun kantamista päätöksistä. Lisäksi psykologinen individualismi irtautumalla vanhemmista on tyypillistä suomalaisille, mutta venäläiseen kulttuuriin ja arvoihin kuuluvat perheenjäsenten riippuvuus toisistaan ja aikuisten normien noudattaminen. (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2001, 126–127.)

Tutkimuksen mukaan monikulttuuristen nuorten käyttäytymis- tai elintavoista voi löytää asioita, jotka poikkeavat valtaväestöstä, esimerkiksi perhekeskeisyys ja vanhempien auktoriteetin merkitys. Tämä näkyy vanhempien kunnioittamisena ja heidän neuvojensa noudattamisena. Lisäksi kulttuurit muuntuvat ja saavat vaikutteita ympäriltä. Tämä näkyy kulttuuristen piirteiden sekoittumisena, esimerkiksi oman identitee-

tin palasia kerättäessä ei oman kulttuurin traditiota välttämättä noudateta kaikilta osin. Kulttuurisesta identiteetistä tulee monimuotoinen, eikä perinteitä välttämättä noudateta samoin kuin ennen. (Kautto 2009, 67-68.) Toisaalta lapset voivat myös kokea oman kulttuurinsa merkityksettömyyden ja arvostukseen puutteen, jos heidän kulttuuristaan ei puhuta päiväkodissa tai koulussa (Paavola & Talib 2010, 67).

Raittilan (2004, 36) väitöskirja osoittaa piirteitä venäläisistä, joita suomalaiset heissä näkevät. Nämä piirteet ovat meidän venäläisissä näkemiä ja osat ovat jo 1980-luvulta Neuvostoliiton ajoilta. Piirteet ovat jaoteltu outoihin, uhkiin ja kiehtoviin asioihin venäläisissä. Outoina asioina suomalaiset pitävät venäläisten tapoja ja uhkana nähdään esimerkiksi järjestäytynyt rikollisuus, prostituutio sekä ajotavat. Kiehtovana asiana on suomalaiset näkevät venäläisten korkeatasoisen kulttuurin.

Jokainen suomalainen on lapsuudesta alkaen saanut jonkinlaisen käsityksen venäläisistä ja venäläisyydestä. Suomalaisten venäläisiä koskeva ajattelumalli käsittää monia asioita historian käänneistä aina rauhalliseen yhteiseloön. Käsitykset joita olemme saaneet sisältävät tietoa, mutta pelkästään tietoa ei ole keskeistä, vaan millä tavalla sen olemme saaneet. Millaisissa yhteyksissä ja äänenpainolla tieto olemme saaneet, kun on puhuttu venäläisistä ja ”ryssistä”? (Raittila 2004, 36-37.)

Jerman (2009) mukaan media luo Suomessa kuvaa esimerkiksi maahanmuuttajista ja tätä kautta saa aikaa yleistämistä jotakin ryhmää kohtaa. Yleistäminen aiheuttaa ongelmia ja homogenisoi tietyn ryhmän. Yleistäminen antaa kuvan, että jonkin ryhmän (esimerkiksi venäläistaustaiset) kaikilla jäsenillä on tietyt piirteet, ongelmat, normit ja uskonnot. Tässä vaiheessa unohtuvat yksilöt ja nähdään yksi yksilö edustamassa kaikkia ryhmän jäseniä. Historia ja muodostuneet kulttuurikäsitykset näkyvät esimerkiksi käsityksissä venäläisistä. Sodat toivat mukanaan ”ryssävihan”, mikä on siirtynyt sukupolvilta toisille. Myöhemmin media on välittänyt myös yksinkertaistettua kuvaa Neuvostoliitosta ja venäläisestä yhteiskunnasta. (Jerman 2009, 97–99.)

3 ETNISYYS

Huttusen (2005, 117) mukaan käsitteenä etnisyydellä viitataan usein kulttuuriin perustuvaan erontekojen systeemiin. Tämä näkyy kulttuurisin välinein tehtävinä eroina niin,

että ihmiset erottautuvat muista ja tekevät eroja muiden välille. Myös oletus yhteisestä alkuperästä kuuluu etnisen ryhmän määrittelyyn.

Etnisten ryhmien määrän kasvusta puhuttaessa puhutaan usein monikulttuurisesta tai monikulttuuristuvasta yhteiskunnasta, näin myös Suomessa. Etnisyys on ollut pitkään lähinnä tutkijoiden käyttämä käsite, mutta nyt se on jokapäiväisessä puheessa. Etnisyyteen liittyy läheisesti kulttuuri ja nämä molemmat käsitteet ovat mukana puhuttaessa esimerkiksi vähemmistöjen oikeuksista. Etnisyys ja tarkemmin monikulttuurisuus tulivatkin osaksi suomalaista yhteiskuntakeskustelua 1980-luvun lopulla, kun maahanmuuttajien määrä alkoi kasvaa. (Huttunen 2005, 117–119.)

Raittila (2004, 22) tarkoittaa taas etnisyydellä yksilön tai ryhmän tapaa jäsentää itseään suhteessa toisiin. Etnisen identiteetin muotoutuminen on jatkuva prosessi. Syntyperä, historia tai kulttuuriset erityispiirteet ovat etnisen samaistumisen ja erottelun lähtökohdat. Eriarvoisuus ja vieroksunta eivät automaattisesti ole mukana etnisessä erottelussa.

Huttusen (2005, 119-120) mukaan suomalaisessa keskustelussa etnisyyden ja kulttuurin avulla puhutaan ryhmien välisistä suhteista, erityisesti maahanmuuttajien ja niin kutsuttujen vähemmistöjen suhteesta muuhun yhteiskuntaan. Etnisyys ja kulttuuriset erot voivat esiintyä potentiaalisten konfliktien aiheuttajina tai erilaisuutena ja rikkautena. Usein etnisyys ymmärretään luonnolliseksi olemassa olevaksi ilmiöksi. Tästä esimerkkinä kuinka maahanmuuttajien käyttäytymistä eri tilanteissa voidaan selittää heidän kulttuurinsa tai etnisyytensä avulla.

Etnisyydestä voidaan puhua myös sukulaisuutena. Kuten ihminen syntyy perheeseen ja sukuun, syntyy ja sosiaalistuu hän myös etnisen ryhmänsä jäseneksi. Tiedetyt kulttuuriset tekijät tulevat merkityksellisiksi ja erottavat muista. Eri Etnisiin ryhmiin kuuluvilla voi olla ja on monia yhteisiä kulttuurisia käytäntöjä, ja vain jotkut käytännöt tai piirteet erottavat ne toisistaan. Etnisyys saa uusia muotoja, kun ihmiset muuttavat maasta toiseen. Ihmiset joiden kanssa normaalisti ollaan vuorovaikutuksessa muuttavat maan vaihtuessa, joten myös ihmisen etnisyys muuttuu ja samoin kulttuuri. (Huttunen 2005, 127–128, 131.)

Etnisyys ja kulttuuri elävät, muuttuvat ja uusiutuvat arjen valinnoissa ja muokkautuvat suhteissa muihin ihmisiin. Eri etniset ryhmät ovat toisistaan poikkeavissa suhteissa valtaväestöön eli Suomessa suomalaisiin, kuten myös muihin ryhmiin. Eri ryhmillä on erilainen historia Suomessa ja siksi suhteet valtaväestösuomalaisiin voi olla erilainen. (Huttunen 2005, 135, 149).

Suurpään (2005, 42-43, 48, 58) mukaan valtaväestöön kuuluvat vetävät rajaa siihen, mitä tulee suvaita ja millaisia ovat suvaitsevaisuuden ehdot, jotka vähemmistöryhmien tulee täyttää. Näin suomalaisilla on ikään kuin oikeus valita ketä he kuulevat ja ketkä jäävät suomalaisuuden ulkopuolelle. Suvaitsevaisuus kytkeytyy monikulttuurisuuteen ja sillä viitataan usein arvovalintoihin. Arvoihin jotka määrittävät ihmisen käsitystä itsestään ja omasta yksilöllisyydestään, mutta myös ihmisen suuntautumista muihin ihmisiin ja yhteisöllisyyteen. Suvaitsevaisuus voidaan esittää rasismien käsitteen vastakohtaksi, mutta samalla suvaitsevaisuus myös luokittelee ihmiset.

4 MONIULOITTEINEN RASISMI

Tässä luvussa rasismi on yläkäsitteenä, jonka alla käsitellään asioita, joiden ei välttämättä nähdä kuuluvan rasismien tutkimisen piiriin, mutta silti käytämme näitä käsitteitä arjessa ja ymmärrämme ne rasismiksi. Rasismi on siis moniulotteinen ilmiö ja sitä määritellään tieteenaloittain. Esimerkiksi filosofit puhuvat rasismista oppeina ja ideologioina ja psykologeja kiinnostavat rasistiset asenteet, yksilöiden kokemukset rasismista tai vuorovaikutus- ja ryhmäsuhteissa tunnistettava rasismi. Lisäksi sosiologit tarkastelevat rasismia yhteiskunnan rakenteissa ja sosiaalisissa suhteissa ja kulttuuritutkijat miten rasismi muokkaa kulttuuria ja tapojamme. (Rastas 2009, 49–50 & Rastas 2005, 101.)

Rastaa (2007, 12) mukaan rasismiksi voidaan luonnehtia ”sellaisia valta ja alistussuhteita tuottavia ajattelu-, puhe- ja toimintatapoja, joissa jonkun yksilön tai ryhmän oletettu tai väitetty ominaisuus, olipa se biologinen tai kulttuurinen, esitetään olemukselliseksi ja muuttumattomaksi”. Rasismia tutkittaessa voidaan tarkastella oppeja, asenteita sekä toimintaa. Souto (2011, 24) näkee rasismien monenlaisissa määritelmässä yhteisenä sen, että rasismien nähdään tuottavan ja oikeuttavan ihmisryhmien välistä eriarvoisuutta, alistamista ja epätasa-arvoisia osallistumis- ja elinmahdollisuuksia.

Rasismi vaikuttaa yhteiskunnan rakenteisiin. Se tuottaa epätasa-arvoa ja aiheuttaa eri ihmisryhmille erilaista tietoa todellisuudesta. Tieto rasismista, joka perustuu kokeemukseen, on vain ihmisten keskenään jakamaa. Tämä muodostaa kuitenkin ryhmiä ja tästä syystä Suomessakin eri etniset ryhmät kohtaavat erilaista kohtelua. Tutkimukset osoittavat, että suomalaisten suhtautuminen meitä köyhemmistä maista lähtöisin oleviin, ulkonäöltään ja kulttuuriltaan meistä erottuviin ihmisiin on torjuvampaa kuin meitä muistuttaviin. Lisäksi kulttuurihistoriallista vastakkainasettelua edustavat ryhmät, kuten venäläiset ovat ryhmä, johon suhtaudutaan torjuvammin. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 25, 134–137.)

Maahanmuuttajien määrän alettua kasvaa alkoivat myös rasismia koskevat tutkimukset lisääntyä. Tutkimusten perusteella rasismia on tunnistettu suomalaisten asenteissa sekä arjen toiminnassa. Myös lapset ja nuoret kohtaavat rasismia. (Rastas 2005, 70–71.) Perhon (2010, 49–50) väitöskirja rasistisuudesta nuorten yhteisössä, osoittaa rasisiteeseen miljööseen kuuluvien nuorten itse sanovan olevansa suvaitsemattomia tai rasisiteja. Rasismi oli näille nuorille tapa pitää etäisyyttä monikulttuuristumisprosessia kohtaan ja vastustaa muutosta. Rasismiaan he kuvasivat luonteenpiirteenään, mutta liittyessään rasisiteeseen miljööseen jakoivat he rasistista kannanottoaan ja kokivat yhteisöllisyyttä. Monikulttuurisuutta vastustettiin esimerkiksi suhteessa omaan kouluun, kaupunkiin (Joensuu) sekä koko Suomeen. Rasismin hyväksyminen oli vaatimuksena miljööseen kuulumiselle. Miljööseen kuuluminen vaati siis arkipäiväistä rasismia, jota oli myös näytettävä.

Puurosen (2003, 193–196) mukaan rasismia esiintyy arkielämän tasolla. Vuorovaikutuskäytäntöjä, joissa ihmiset asetetaan ihonväriinsä tai kulttuurinsa perusteella eriarvoiseen asemaan on rasismia. Myös käytetyt käsitteet, vitsit, kasvokkaisen vuorovaikutuksen eleet ja ilmeet sekä erilaiset tavat, ovat tapoja joilla valtaväestö ilmaisee halveksuntaa, välinpitämättömyyttä tai vihaa. Maahanmuuttajat sekä vähemmistöihin kuuluvat joutuvat lähes väistämättä sanallisten hyökkäysten, etnonymien, kohteeksi. Tästä esimerkkinä ”ryssä” – käsite, joka on Suomessa hyvinkin yleisessä käytössä. Rasistiset tapahtumat voivat johtaa syrjäytymiseen, syrjimiseen, kyseenalaistamiseen, turhautumiseen ja näkemään rasismin kohteeksi joutuneet ongelmana. Syrjinnän ja rasismin välinen ero on pieni. .

4.1 Syrjintä

Rastaan (2005, 76) mukaan syrjintä on usein harhaanjohtava määritelmä rasismille. Kaikki syrjintä ei perustu rasismiin ja kaikki eriarvostava toiminta ei ole rasismia. Rasismin ja etnisen syrjinnän ero ei kuitenkaan aina ole suuri. Etnisellä syrjinnällä tarkoitetaan ilmiötä jossa syrjivä asennoituminen kohdistuu rotuun tai etniseen alkupe-
rään. (Työhallinnon julkaisu 2001.)

Syrjintää voidaan tarkastella lainsäädännön viitekehyksessä. Silloin syrjinnällä tarkoi-
tetaan lähtökohtaisesti toimintaa tai toimimatta jättämistä, joka on kielletty kansalli-
seen lainsäädäntöön kirjatuissa syrjinnän vastaisissa säännöksissä. Tämän seurauksena
ihminen tai ihmisryhmä joutuu ilman hyväksyttävää syytä eriarvoiseen asemaan mui-
hin nähden. (Aaltonen ym. 2009.)

Yhdenvertaisuuslaissa syrjinnällä tarkoitetaan välitöntä syrjintää, välillistä syrjintää tai
häirintää. Välitön syrjintä määritellään siten, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisam-
min kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa
tilanteessa. Välillisellä syrjinnällä tarkoitetaan taas sitä, että näennäisesti puolueeton
säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin
vertailun kohteena oleviin nähden. Häirintä on henkilön tai ihmisryhmän arvon ja
koskemattomuuden tarkoituksellista tai sosiaalista loukkaamista. Ilmapiiristä luodaan
uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä. (Yhdenvertaisuuslaki
20.1.2004/21.)

Makkosen (2003) mukaan syrjintä merkitsee sellaista henkilön tai ryhmän eriarvoista
kohtelua, joka perustuu johonkin kiellettyyn syrjintäperusteeseen, jolle ei ole hyväk-
syttävää oikeutusta. Yleensä syrjintä käsitetään toisistaan riippumattomiksi yksittäi-
siksi tapahtumiksi, joiden taustalla näkyvät ennakkoluulot tai muut vastaavat tarkoi-
tusperät tai motiivit. Syrjintä voi keskittyä yksittäistapauksiin, jossa yhtä tai useampaa
henkilöä on syrjitty kielletyllä perusteella. Tukijat ovat esittäneet, että syrjintä tulisi
yhteiskunnallisena ilmiönä käsittää niin, että huomioidaan sen historialliset ja yhteis-
kunnalliset puitteet. Näin nähtäisiin paremmin syrjinnän seuraukset. Syrjintään kuuluu
myös muunlainen suvaitsemattomuus kuten solvaukset, uhkailu ja väkivalta. Mikä
tahansa inhimillinen ominaisuus voi olla syynä syrjintään.

Syrjintätutkimukset voidaan jakaa kahteen eri tutkimukseen. Uhritutkimuksella tarkoitetaan subjektiivista syrjintä kokemusta, jolla voidaan selvittää ainoastaan henkilön oma kokemus syrjinnästä. Uhritutkimus ei kuitenkaan kerro onko tosiasiallista syrjintää tapahtunut. Asennetutkimuksella saadaan taas tietoa suhtautumisesta erilaisuuteen. Tutkimuksen kautta saadaan tietoa mahdollisesta syrjinnästä ja sen taustalla vaikuttavista asenteista. Kun asenteita tutkitaan, saadaan yleensä valtaväestön asenteita erilaisia ryhmiä kohtaan ja yksilöt nähdään helposti ainoastaan tämän ryhmän edustajina. (Aaltonen ym. 2009.)

4.2 Ennakkoluulo

Ennakkoluuloa voidaan määritellä vastenmielisellä tai vihamielisellä asenteella johonkin ryhmään kuuluvaa ihmistä kohtaan. Asenne johtuu siitä, että henkilö kuuluu nimenomaiseen ryhmään ja hänellä kuvitellaan sen takia olevan tähän ryhmään kuuluvia epätoivottavia ryhmäominaisuuksia. Ennakkoluuloon kuuluu kaksi puolta, asenteet ja uskomukset. Asenteellisia ennakkoluuloja on vaikeampi muuttaa kuin uskomuksiin perustuvia. Uskomukset voivat muuttua, kun niitä selvennetään ja kerrotaan tosiasioita. Silti henkilön negatiivista asennetta jotakin uskomusta kohtaan voi olla vaikea muuttaa. Negatiivinen ennakkoluulo nousee yksilön omista arvoista. Asiat jotka uhkaavat omia arvosysteemejä aiheuttavat ennakkoluuloja. (Puuronen 2002.)

Perhon (2010, 138) mukaan rasismia voi kuvata ennakkoluuloisuudeksi. Jos ainut kokemus maahanmuuttaja- tai ulkomaalaiskontakteista on esimerkiksi mustaihoinen, edustaa tämä henkilölle siten kaikkia maahanmuuttajia. Tästä syystä erilaisuus ja outous nousevat esille ja maahanmuuttaja voidaan määritellä epäilyttäväksi ja vieraaksi.

Ihminen ajattelee ja toimii yleistämällä yksittäisten kokemusten perusteella kertyvää tietoa. Kategorisointi on yksi yleistämisen tapa. Eri etnisen taustan omaava henkilö voidaan mieltää meidän suomalaisten kanssa samanarvoiseen kategoriaan tai sitten eri kategoriaan. Ihmiset voivat kuulua saman aikaan myös useisiin kategorioihin. Allportin ennakkoluuloisen käyttäytymisen jako viiteen muotoon: pahan puhuminen keskenään, vältteleminen, syrjintä ja eristäminen, fyysinen hyökkäys, väkivalta tai sillä uhkaaminen sekä hävitys kategorisoi ihmisiä sen mukaan, mikä persoonallisuustyyppi on taipuvainen ennakkoluuloiseen ajatteluun. Tämä jako on saanut osakseen kuitenkin kritiikkiä, koska jako tyypittelee ihmisiä ja jakaa ihmiset suvaitseviin ja suvaitsemat-

tomiin sekä tuomitsee tietyt henkilöt ennakkoluuloisiksi. Jaon mukaan ennakkoluuloiset ihmiset ajattelevat eri tavoin kuin suvaitsevaiset ja tätä ennakkoluuloisen käyttäytymisen jakoa on itsessään alettu pitämään ennakkoluuloisena. (Puuronen 2003 & Raittila 2004, 18–19.)

5 MONIKULTTUURISUUS SYYNÄ KIUSAAMISEEN JA RASISMIIN

Kautto (2009, 65-66) toteaa artikkelissaan, että monikulttuuristen nuorten kaverisuhteet ovat erilaisia kuin valtaväestön. Lähes kaikilla tutkimukseen haastatelluilla nuorilla oli kavereina tai ystävinä toisia monikulttuurisia nuoria, eivätkä kaverit ja ystävät aina olleet omaa kulttuuritaustaa. Nuorten ystäväpiiriin kuului myös suomalaisia kavereita. Lisäksi nuorten elämään kuului omaan kulttuuritaustaan kuuluvia ihmissuhteita. Myös yhteydenpito kotimaahan, esimerkiksi sukulaisiin ja ystäviin oli yleistä. Yleisin tapa pitää yhteyttä oli vierailut kotimaahan.

Liebkind ym. (2004, 185, 287) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajat tarvitsevat sekä omaa etnistä ryhmää edustavia ystäviä sekä suomalaisia. Jos maahanmuuttaja kuitenkin kokee syrjintää, voi maahanmuuttajayhteisö olla lieventävä asia syrjinnän kielteisille vaikutuksille. Toisaalta tämä aiheuttaa valtaväestöstä eristyneitä yhteisöjä ja voi lisätä maahanmuuttajayhteisöön kohdistuvia ennakkoluuloja. Tutkimus kuitenkin osoittaa, mitä pidempää Suomessa on asunut, sitä enemmän maahanmuuttajan ystäväverkot suomalaistuvat ja oman maahanmuuttajaryhmän osuus niissä vähenee

Venäjänkieliset maahanmuuttajaoppilaat muodostavat suurimman ulkomaalaisryhmän suomalaisissa kouluissa (Paavola & Talib 2010, 105). Tilastot osoittavat että, suomalaisiin ystäväystyminen on tavallisesti vaikeaa entisen Neuvostoliiton alueilta tulleilta. Ystäväystymistä vaikeuttavat ennakkoluulot, rasismi, mutta myös kielitaito. (Kauto 2009, 68-69.)

Tutkimusten perusteella maahanmuuttajalapsella on todennäköisesti suurempi riski jäädä vaille ystävää kuin valtaväestöön kuuluvalla. Tämän seurauksena lapsella on riski syrjäytyä sosiaalisesta ympäristöstä ja jäädä vaille sosiaalista tukea. Lapsi jolla on sosiaalista tukea eli ystäviä, saa tukea ystävistään esimerkiksi koulussa kohdalle tulevilla ongelmatilanteissa, kuten kiusaamisessa. Ystävyysuhteiden on todettu lieventävän ja ehkäisevän kiusatuksi tulemistä. (Soilamo 2006, 35-36.)

Suvaitsemattomuus ja rasismi liittyvät toisiinsa. Kouluikäisten suomalaisten ja maahanmuuttajalasten asenteet toisiaan kohtaan muokkautuvat sen seurauksena mitä aikuiset lähinnä vanhemmat kasvatustyön seurauksena antavat. Kasvatus on siis keskeisessä asemassa, kun puhutaan suvaitsevaisuudesta ja suvaitsemattomuudesta. Kasvatukseen kiinnitetään myös huomiota, kun halutaan ohjata lapsia ja nuoria hyväksymään erilaisuus. Jos kotioiloissa on rasistisia ilmauksia tai ajatuksia eri etnisiä ryhmiä kohtaan, voi tämä olla yhteydessä etnisistä syistä johtuvaan kiusaamiseen. (Soilamo 2006, 43-44.)

Kiusaaminen kohdistuu yleensä kiusatun erilaisuuteen, jolloin kiusaamisprosessi alkaa erilaisuuden nimeämisellä. Piirre voi olla mikä tahansa poikkeavana pidetty piirre. Usein kiusaamisen kohteeksi joutuu eri taustaa edustava lapsi. (Paavola & Talib 2010, 68.) Soilamo (2006, 93,102-126) on tutkinut väitöskirjassaan maahanmuuttajaoppilaan osallisuutta koulukiusaamiseen. Tutkimukseen osallistui 633 oppilasta, joista 526 oli syntyperältään suomalaisia ja 107 maahanmuuttajataustaisia. Tutkimuksen tulokset osoittavat esimerkiksi seuraavia asioita maahanmuuttajaoppilaisiin kohdistuvasta koulukiusaamisesta sekä heidän osallisuudestaan siihen.

Soilamon aineistosta nousi esille, että suomalaiset välttyivät paremmin koulukiusaamiselta kuin maahanmuuttajat, kun taas maahanmuuttajaoppilaat joutuvat suomalaisia helpommin kiusaamisen uhreiksi. Kaikissa kiusaamistapauksissa, niin maahanmuuttajataustaiset kun suomalaiset, on käytössä ollut suora verbaalinen strategia. Tällä strategialla Soilamo tarkoittaa uhkailua, toisen ulkomuodon arvostelua, haukkumista, pilkkaamista, hännäämistä, nolaamista, nimittelyä ja luokkatoverille nauramista. Kiusatuiksi joutuneista vähäinen määrä arvelee kiusaamisen johtuvan ulkomaalaisuudesta. Myös kiusaajista pieni määrä kertoo ulkomaalaisuuden olevan syynä kiusaamiseen. Aineiston perusteella etnisyydellä ja luokkaan tulleen uuden maahanmuuttajaoppilaan kiusaamisen välillä on merkitsevä yhteys. Erilaisuus nousi merkittävimmäksi syyksi maahanmuuttajien kiusaamisessa sekä suomalaisten ja maahanmuuttajataustaisten vastauksissa. Etnisyydellä ja kiusaamisen syyllä on erittäin merkittävä yhteys. Toisaalta tulokset osoittivat myös sen, että maahanmuuttajaoppilailla on suurempi riski ryhtyä kiusaajaksi. (Soilamo 2006, 102-126.)

Anna Rastas (2007, 115–116) osoittaa väitöskirjassaan, että monikulttuuristuvasta koulumaailmasta tehdyt tutkimukset kertovat rasismien olevan koulumaailmassa vahvasti läsnä oleva ilmiö mutta myös vieras. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että peruskoulun opetussuunnitelmassa ei puhuta rasismista, vaan suvaitsevaisuudesta, joten opettajat ovat hyvin kokemattomia, mitä tulee rasismien käsittelyyn. Rasismia vähätellään ja nimetään muuksi kuin rasismiksi. Uhrille on kuitenkin tärkeää, ettei rasismien osuutta tapahtumiin vähätellä tai ohiteta.

Jermanin (2009, 97) mukaan oppilaat joiden äidinkielenä on venäjän kieli kohtaavat ”ryssittelyä” ja monet oppilaat välttelevätkin venäjän kielen puhumista julkisesti. Vieraan kielen puhuminen aiheuttaa pelkoa epämiellyttävistä tilanteista. Venäläistaustaisia yhdistää piirre, jossa heihin kohdistuu usein ennakkokäsityksiä. Selvitys Vähemmistövaltuutetulle osoittaa, että venäjänkielisiin kohdistuu edelleen negatiivisia asenteita esimerkiksi kouluissa.

6 LAPSEN OIKEUKSIEN YLEISSOPIMUS

Tässä luvussa tarkastellaan Lapsen oikeuksien yleissopimusta tämän opinnäytetyön kannalta keskeisistä näkökulmista. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen lisäksi luku pohjautuu eri lainsäädäntöihin, jotka määrittävät tasa-arvoa ja syrjinnän kieltoa sekä jokaisen kuulluksi tulemisen oikeutta. Lisäksi lasten kuulemista ja kuulluksi tulemista käsiteltäessä, nostan esille aktiivisen kansalaisuuden merkityksen eri etnisille ryhmille suomalaisessa yhteiskunnassa. Näkökulmana tässä luvussa ovat lapset ja heidän oikeutensa yhteiskunnassamme.

Yhdistyneiden Kansakuntien Lapsen oikeuksien yleissopimus hyväksyttiin vuonna 1989 ja se on tullut Suomessa voimaan vuonna 1991. Se on tehty turvaamaan lapsen erityisiä tarpeita ja etuja. Yleissopimus koskee jokaista alle 18-vuotiasta. Sopimus voidaan jakaa neljään periaatteeseen: kaikki lapset ovat tasa-arvoisia, lapsen etu on ensisijainen kaikessa päätöksenteossa, lapsella on oikeus hyvään elämään sekä lapsen näkemykset on otettava huomioon. Tämä opinnäytetyö pohjautuu periaatteista tasa-arvoon sekä lapsen näkemysten huomioimiseen. (Lapsiasiavaltuutettu 2011.)

Itsensä toteuttaminen sekä itsetunnon ja yksilöllisyyden kehittyminen ovat keskeinen asia ihmisoikeuksia. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen tärkein teema on lapsen ih-

misarvo. Sopimuksessa artikla 2 koskee syrjintää ja tasa-arvoa. Sopimusvaltiot takaavat sopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille lapsille ilman minkäänlaista erottelua, koskien rotua, ihonväriä, sukupuolta, kieltä, uskontoa, poliittisia tai muita mielipiteitä, kansallisuutta, etnistä tai sosiaalista alkuperää, varallisuutta, vammaisuutta, syntyperää tai muuta seikkaa. Tämä tasa-arvon periaate koskee kaikkia yhteiskunnallisia tilanteita. (Tigerstedt-Tähtelä 2000, 47–48 & Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.)

Lapsen näkemysten huomioiminen on sopimuksessa artikla 12. Lapsi nähdään ihmisenä, jolla on oikeuksia. Lapsi pystyy ottamaan osaa hänelle kuuluvien oikeuksien toteutumiseen. He eivät ole vain perheenjäseniä. Jokainen lapsi on tärkeä ja jokaisen näkemykset ja kannanotot ovat tärkeitä. Heillä on oikeus esittää omat näkemyksensä kotona, koulussa ja kuntatasolla. Lapsi on aktiivinen toimija. (Tigerstedt-Tähtelä 2000, 51–52)

6.1 Tasa-arvo ja syrjintä

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen (artikla 2) lisäksi Suomen lainsäädäntöön on kirjattu tasa-arvoa ja syrjintää koskevia pykäläitä. Myös kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin on kirjattu tasa-arvo ja syrjinnän kieltö. Perusoikeudet ja ihmisoikeudet takaavat Suomen perustuslain perusoikeussäännösten tarjoaman suojan sekä sen, että ihmiset syntyvät tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan (Ojanen 2003, 1-3).

Perustuslakiin on säädetty, että ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä (6 §). Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Samaan pykälään on kirjattu myös, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisina yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Lisäksi perusopetuslakiin on kirjattu, että ”opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana.” (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731 & Perusopetuslaki 21.8.1998/628.)

Perustuslaissa olevan yleisen syrjinnänkiellon lisäksi yhdenvertaisuuslaki määrittää syrjintää. Luvussa 4.1 on kerrottu mitä syrjinnällä tarkoitetaan yhdenvertaisuuslaissa. Syrjintää voidaan tarkastella myös rasismien näkökulmasta. Makkosen (2003) mukaan

syryntä merkitsee sellaista henkilön tai ryhmän eriarvoista kohtelua, joka perustuu johonkin kiellettyyn syryntäperusteeseen, jolle ei ole hyväksyttävää oikeutusta. Näitä perusteita voivat olla esimerkiksi Lapsenoikeuksien yleissopimuksessa tai perustuslaissa kirjatut ominaisuudet, kuten ikä, alkuperä tai kieli.

6.2 Lapsen kuuleminen

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen myötä on lapsilla oikeus vapaasti ottaa vastaan tietoa ja ilmaista mielipiteensä. Lasten tulisi olla yhteiskunnallisia toimijoita tasavertaisesti muiden kanssa. Lisäksi lasta on kuultava heitä itseään koskevissa asioissa, heidän näkemyksiinsä on suhtauduttava vakavasti sekä ne on otettava huomioon yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. (Alanen 2001, 162.)

Lastensuojelulakiin on kirjattu lapsen mielipiteen selvittämiseen ja kuulemiseen liittyviä säännöksiä. Pykälän 20 mukaan on lapsen toivomukset ja mielipide selvitettävä sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla lastensuojelua toteutettaessa. Lisäksi ”kaksitoista vuotta täyttäneellä lapsella on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisesti häntä koskevassa lastensuojeluasiassa.” (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417)

Lapsenoikeuksien sopimuksen (artikla 12) ja lastensuojelulain lisäksi lapsen kuulemista ja kuulluksi tulemistä säättävät perustuslain 6. § (säädos lasten tasa-arvoisesta kohtelusta) sekä nuorisolaki, kunta- ja perusopetuslaki. Nuorisolaki koskee jokaista 0-29-vuotiasta ja tässä laissa on säädetty nuorten oikeudesta osallistua ja vaikuttaa paikalliseen ja alueelliseen nuorisotyöhön ja politiikkaan. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. Kuntalaissa § 27 takaa kuntalaisille osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Kuntalaki koskettaa kaikenikäisiä, myös lapsia. Perusopetuslaissa sanotaan että opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Laissa puhutaan oppilaskunnasta (47 a §), jonka tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista oppilaita koskevissa asioissa. (Nuorisolaki 27.1.2006/72, Kuntalaki 17.3.1995/365 & Perusopetuslaki 21.8.1998/628.)

Keinäsen & Mäkelän (2009, 183,188) mukaan jokaisen tulee saada kehittää ja harjoittaa omia kykyjään sekä toteuttaa omia valintojaan. Osallistumisen edellytyksenä on

valta suhteessa omaan elämään ja sitä ympäröivään sosiaaliseen todellisuuteen. Artikkelissaan Keinänen & Mäkelä perehtyvät monikulttuurisiin nuoriin, jotka osallistuvat aktiivisesti uuden asuinmaansa yhteiskunnalliseen toimintaan ja ovat löytäneet tasa-arvon entisen ja nykyisen asuinmaansa väliltä.

Suomalaisessa kotoutumispolitiikassa on kyse siitä, että yksilön kotoutuminen uuteen yhteiskuntaan nähdään välttämättömänä edellytyksenä kansalaisuudelle (Keinänen & Mäkelä 2009, 188). Kotouttamislaissa kotoutumisella tarkoitetaan ”maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen” sekä kotouttamisella ”viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja voimavaroja.” Lain tavoitteeseen on kirjattu, että sen tarkoituksena on ”edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnanvapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista.” (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta.)

Keinäsen & Mäkelän (2009, 188-189, 201) mukaan uomessa kansalaisuus on jäsenyyttä yhteisössä ja tämän kansalaisen statuksen saaminen edellyttää kotoutumista. Tästä syystä suomalainen yhteiskunta ei lähtökohtaisesti mahdollista ei-kansalaisten tasavertaista kuulluksi tulemistä, koska yksilö tulee kansalaiseksi vasta saatuaan yhteisön jäsenyyden. Aktiivisella kansalaisuudella on tärkeä asema, koska tämän toimijuuden kautta saavat maahanmuuttajat mahdollisuuksia osallistua ja toimia yhteiskunnassamme. Suomalainen kotoutumispolitiikka ei kuitenkaan täysin tue monikulttuuristen nuorten aktiivista kansalaisuutta, vaan edelleen maahanmuuttaja nähdään yhteiskunnallisten kotouttamistoimien kohteena. Kuitenkin kotouttamispolitiikan tavoitteena on monikulttuurinen yhteiskunta, jossa kansalaiset toimisivat yhteisten arvojen mukaisesti.

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

7.1 Opinnäytetyön tehtävä

Opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella miten venäläisyys näkyy Suomessa asuvien venäläistaustaisten lasten arjessa. Lisäksi työssä selvitetään miten Lapsen oikeuksien sopimuksen keskeiset asiat tasa-arvo, syrjinnän kieltö sekä lasten näkemysten

huomioiminen toteutuvat venäläistaustaisten lasten kohdalla. Pyrin työlläni vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Miten venäläistaustaiset lapset kokevat elämänsä suomalaisessa yhteiskunnassa?
- 2) Mitä lapsille tarkoittaa tasa-arvo ja syrjintä?

7.2 Aineiston keruu

Opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi ym. 2005, 152). Aineiston keruumenetelmänä tässä opinnäytetyössä on käytetty teema-haastattelua eli puolistrukturoitu haastattelu. Teemahaastattelussa on nimensä mukaisesti oleellista, että haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen mukaisesti ja ottaa näin huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä (Hirsjärvi & Hurme 2004, 47–48).

Opinnäytetyön haastattelut on suoritettu ryhmä- ja yksilöhaastatteluina kahdessa Mikkelin alakoulussa huhti- ja toukokuussa 2011. Ryhmähaastattelun tavoitteena on vapaamuotoinen keskustelu. Haastattelija puhuu useille haastateltaville yhtä aikaa ja hänen tehtävänä on saada aikaan keskustelua sekä huolehtia siitä, että keskustelu pysyy valituissa teemoissa ja jokaisella on mahdollisuus osallistua keskusteluun. Yksilöhaastattelu on tavallisempi muoto tehdä haastatteluja ja usein helpompi. Siinä haastateltava on kahden haastattelijan kanssa ja näin ei ole pelkoa, että joku muu kuulee mistä haastattelutilanteessa on keskusteltu. Yksilö haastattelussa tulee myös jokainen kuulluksi, kun samanaikaisesti ei ole montaa vastaajaa. Kokemusten mukaan kuitenkin lapsien haastattelemineen ryhmässä ja mielipiteiden saaminen ryhmähaastattelun keinoin on helpompaa. Lapset voivat olla ujoja ja tuttu kaveri yhdessä haastattelutilanteessa voi auttaa jännitykseen ja keskustelun sujuvuuteen. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 61 ja 63.)

Haastateltavat tutkimukseen sain ottamalla yhteyttä kouluihin ja toimittamalla kouluille kirjeet sekä tutkimusluvut (Liite 1.) vietäväksi vanhemmille. Tämän jälkeen sain tiedot kouluilta, onko heillä haastateltavia. Kirjeet toimitin kolmelle eri alakoululle ja kahdessa koulussa suoritin haastattelut. Kielteisiä tutkimuslupia tuli takaisin yksi. Li-

säksi yksi haastatteluluvan saanut lapsi jäi haastatteleematta, koska en saanut hänen vanhempinsa yhteyttä, että olisin voinut sopia haastattelun ajankohdan. Muute haastattelut tapahtuivat yhteistyössä koulun henkilökunnan kanssa niin, että minun ei tarvinnut olla yhteydessä lasten vanhempiin haastattelujen ajankohtia sovittaessa. Saatua tutkimusluvat, suoritin kaikki haastattelut koulujen tiloissa. Toisella koululla kävin tapaamassa lapsia ennen haastatteluja ja kerroin heille haastattelusta sekä sovimme haastattelujen ajankohdat. Toisessa koulussa haastattelusta sovittiin koulun rehtorin kanssa enkä tavannut lapsia ennen haastattelua.

Teemahaastattelujen analysoinnissa ryhmähaastattelut olen erottanut toisistaan lyhenteillä R1, R2 ja R3 sekä yksilöhaastattelun lyhenteellä H1. Ryhmässä olevien lapsien vastauksia en ole erotellut, koska jokaiselle ryhmässä olevalle esitin samat kysymykset. Ensimmäiset kaksi haastattelua suoritettiin parihaastatteluina ja molemmissa haastattelutilanteissa oli kaksi poikaa. Parihaastattelu on ryhmähaastattelun yksi alalajeista (Hirsjärvi & Hurme 2004, 61). Kolmannessa haastattelussa oli kolme haastateltavaa, joista kaksi oli poikia ja yksi tyttö. Viimeisessä haastattelussa oli yksi tyttö haastateltavana. Lapset saivat itse päättää haluavatko olla jonkun kanssa yhdessä haastattelutilanteessa vai yksin. Yhteensä haastatteluihin osallistui kahdeksan 9-14-vuotiaasta lasta.

7.3 Lasten taustat ja haastattelutilanteet

Haastatelluista lapsista kuudella oli venäläinen äiti sekä biologinen isä. Yhdellä lapsista äiti oli venäläinen ja isä puoliksi venäläinen. Yksi haastateltavista ilmoitti, että kumpikaan hänen vanhemmista ei ole venäläinen, mutta asiaa tarkentaessa tuli esille, että äiti on venäläistaustainen. Haastattelutilanteessa R3 tuli esille, että kahden haastateltavan äiti on oikeasti kotoisin Ukrainasta. Haastatelluista lapsista kolme on syntynyt Suomessa ja heistä yksi on pienenä asunut myös Venäjällä. Lopuista lapsista kaksi on muuttanut pienenä Suomeen, yksi on tullut noin 8-vuotiaana Suomeen, yksi asunut noin kuusi vuotta Suomessa ja yksi ei osannut sanoa kuinka kauan on ollut Suomessa. Kaikkien haastateltavien kotona puhutaan venäjän sekä suomen kieltä. Suomea puhutaan usein sisarusten kanssa ja äidin kanssa venäjää.

Itse haastattelutilanteessa huomasin, että lapset jännittivät aluksi. Puheen nauhoittaminen ja kuinka kauan haastattelu kestäisi, herättivät kysymyksiä lapsissa. Ennen haastattelun aloittamista kerroin vielä lapsille mistä haastattelusta on kyse sekä sen, että

kysymyksiin ei ole oikeita ja vääriä vastauksia, eikä niihin ole pakko vastata jos ei halua tai on liian vaikeaa. Muistutin myös että lasten nimiä ei tule näkyviin opinnäytetyöhän. Haastattelutilanteen alun jännitys näkyi myös lasten vastauksissa.

Mitä sinulle merkitsee, että sinulla on vanhemmat kotoisin venäjältä tai sinulla on sukulaisia venäjällä?

” En mä tiää ” (H1)

” Ei mitää ” (R2)

Alusta lähtien tuli myös reippaita vastauksia, eikä jännitys vaikuttanut ainakaan vastauksiin.

”No se on mulle iso etu --. Mun ei tarvitse sitte aikuisena opetella mitää venäjää ja sitte siinä on myöskin se etu jos on suomesta kotosin ja osaa hyvin venäjää niin siinäkin on yksi iso etu.” (R3)

Haastattelun edetessä tunnelma muuttui rennommaksi ja välillä joutui huomauttamaan, että ei puhuta päällekkäin jotta nauhoitetusta puheesta saisi selvää. Loppua kohden huomasi myös väsymyksen lapsissa ja kyseltiin ollaanko missä vaiheessa menossa. Ajallisesti haastattelut olivat sopivan pituisia, koska lapset jaksoivat keskustella, mutta pidemmällä haastatteluilla olisi saanut enemmän aineistoa. Lasten kielitaito vaikutti vastauksiin ja kysymysten ymmärtämiseen. Yleisesti lapsilla oli hyvä suomen kielen taito, mutta välillä he sanoivat, että eivät osaa tai ymmärrä vielä kaikkia sanoja. Myös puheesta huomasi, että välillä sanat menivät sekaisin eikä tarkoitettu aivan sitä mitä sanottiin. Lisäksi pareittain tai ryhmässä tehdyissä haastatteluissa huomasi välillä kaverin vastausten vaikuttavan muiden vastauksiin.

Hirsjärven ym. (2005, 200) mukaan ryhmän kontrolloivalla vaikutuksella voi olla sekä myönteinen että kielteinen vaikutus. Ryhmä voi auttaa esimerkiksi muistinvaraisissa asioissa tai auttaa väärinymmärrysten korjaamisessa. Ryhmähaastattelujen tuloksia tulkittaessa ja johtopäätöksiä tehdessä ovat kyseiset asiat huomioitava. Opinnäytetyön haastatteluissa kyseisiä tilanteita esiintyi esimerkiksi niin, että oltiin samaa mieltä kaverin kanssa tai sitten vaihdettiin vastaus kysymykseen samaksi kuin kaverilla. Myös tilanteita joissa lapset innostuivat pelleilemään tai liioittelemaan vastauksia, tuli

haastatteluissa vastaan. Lisäksi lasten ilmeet, haastattelun tunnelman vaihtelu, vaivaantuneisuus sekä haluamattomuus vastata kysymykseen, kertoivat aiheen vaikeudesta ja arkuudesta.

7.4 Aineiston analyysi

Teemahaastattelurungon (Liite 2.) neljä teemaa olivat venäläisyys, tasa-arvo ja syrjintä, koulu ja kaverisuhteet sekä kuuleminen ja osallisuus. Analyysissä ei pohdita jokaiseen haastattelurungossa olevaan kysymykseen tullutta vastausta, vaan analyysi on toteutettu teemoittelemalla aineistoa tutkimuskysymysten mukaisesti. Opinnäytetyö on laadullinen aineistolähtöinen tutkimus. Kvalitatiiviseen tutkimukseen kuuluvat metodit, jotka tuovat tutkittavien näkökulmat ja ”äänen” esille (Hirsjärvi ym. 2005, 155).

Teemahaastattelujen aineiston kirjoitin puhtaaksi eli litteroin, kun kaikki haastattelut olivat suoritettu. Haastattelut olivat kestoltaan noin 20–30 minuuttia ja jokaisen haastattelun litteroin kokonaan. Kohdat joissa lapset kävivät puhumaan omia juttujaan eivätkä pysyneet aiheessa tai puhuivat venäjän kieltä, jätin litteroimatta. Haastattelutilanteen alussa sekä lopussa puhutut asiat, jotka eivät liittyneet itse haastattelun teemaan jätin kokonaan nauhoittamatta.

Aineiston analysoinnin aloitin jo haastattelutilanteissa. Tässä vaiheessa tehdään valintoja, mitä haastattelulta halutaan. Lisäksi kirjoittaessa haastatteluja puhtaaksi pääteetään, mitä aineistosta litteroidaan vai litteroidaanko kaikki. Litteroidu aineiston jälkeen luetaan aineistoa, jolloin aineistosta syntyy ajatuksia ja herää kysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 136,141.)

Tässä opinnäytetyössä aineiston analysointi on tapahtunut etsimällä laadullisesta jo litteroidusta aineistosta teemoja, jotka nousevat haastatteluista esille. Analyysinä teemoittelu tarkoittaa sitä, että tekstistä etsitään yhdistäviä tai eroavia seikkoja. Teemoittelu on luonteva tapa teemahaastattelujen analysoinnissa, vaikka analyysissä olevat teemat eivät ole samoja kuin haastattelurungossa. Haastateltavien kanssa puhutut asiat – teemat – löytyvät usein kaikista haastatteluista, mutta eri tavoilla. Teemoittellessa aineistosta nousee esille uusia asioita, eivätkä haastatteluissa nousseet aiheet noudata tutkijan tekemää järjestystä ja jäsennystä. Teemojen alle kootaan jokaisesta haastatte-

lusta kyseiset teemat ja teemaa kuvaavat sitaatit. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

8 TULOKSET

Tässä luvussa käsittelen haastatteluista saatua aineistoa ja esitän opinnäytetyön tulokset. Aineistosta nousi esille seitsemän teema, venäläistaustaisten lasten elämästä suomalaisessa kulttuurissa. Tuloksi tarkastelen yhdessä opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen kanssa.

8.1 Venäläistaustaisuuden merkitys

Kysyessäni mitä lapsille merkitsee venäläistaustaisuus, eivät lapset osanneet tarkemmin sanoa mitä se heille on. Taustaansa he eivät kuitenkaan nähneet haittana.

”On se hyvä asia, mut eikä mut ei huono.” (R2)

Vaikka oman taustan merkitystä oli vaikea kuvailla, nousi haastatteluista esille asioita, joiden nähtiin olevan hyviä tai huonoja asioita venäläistaustaisuudessa. Hyvänä asiana venäläistaustaisuudessa nousi selkeästi esille venäjän kielen osaaminen.

”No mun mielestä parempi ku suomen kieli harjottelee...mie harjottelen venäjän kieltä vielä enemmän...” (R1)

Jokaisen lapsen kotona puhutaan venäjän sekä suomen kieltä. Lapset näkevät kahden kielen osaamisen etuna, josta voi olla hyötyä tulevaisuudessa. Huttusen (2005, 119-120) mukaan etnisyys ja kulttuuriset erot voivat esiintyä rikkautena. Venäläistaustaisuus ei kuitenkaan esiintynyt pelkästään hyvänä asiana haastatteluissa.

”On se sillee hyvä mut sillee on huono, koska eihä (paikannimi) niinko venäläisiä on niinku aina haukuttu ryssiks ja sillee.” (H1)

Jasinskaja-Lahden ym. (2002, 25) mukaan kulttuurihistorialliset ryhmät, kuten venäläiset ovat ryhmä, johon suomalaiset suhtautuvat torjuvammin. Haastatteluissa nousi-

kin esille, että jos lasten venäläistaustaisuus selviää, voi tästä seurata koulussa haukkumista ja kiusaamista.

”Joo, ne sanoo meitä, kutoiset sanoo meitä ihan varmasti ryssäks” (R1)

”Jos mua niinku haukuttaa ryssäks niin...oikeestaa mua ei...toi äiti on sen jotenkin että mua EI voi haukkua mitenkää...” (R3)

Raittilan (2004, 36-37) mukaan suomalaiset ovat saaneet lapsuudesta lähtien jonkinlaisen käsityksen venäläisyydestä. Siihen millaisen kuvan venäläisistä olemme saaneet vaikuttaa myös se miten sen on saanut. Lisäksi yleistäminen vaikuttaa käsityksiimme ja aiheuttaa ongelmia. Esimerkiksi historia ja muodostuneet kulttuurikäsitykset näkyvät suomalaisten käsityksissä venäläisistä. Sukupolvilta toisille on siirtynyt suomalaisten ”ryssäviha”. Lisäksi media vaikuttaa käsityksiimme, kuten millainen kuva meillä on venäläisestä yhteiskunnasta tai venäläisistä yhteiskunnassamme. (Jerman 2009, 97–99)

Puurosen (2003, 193–196) puhuu arkipäivän rasismista johon kuuluvat myös sanalliset hyökkäykset, etnonyymit. Tästä esimerkkinä on juuri venäläisiin kohdistuva ”ryssä-sana”. Suomessa tämä käsite on hyvinkin yleisessä käytössä. Lapsista neljä sanoi selvästi, että heitä on sanottu ”ryssiksi”. Kaksi sanoi että sanotaan ”ryssäksi”, jos kuullaan heidän venäläistaustaisuudestaan, mutta nauroivat itse tälle ja myöhemmin sanoivat, että se oli vitsi. Kun kysyin oliko tämä oikeasti vitsi, oli tilanne vaivaantunut, eikä kunnon vastausta tullut. Lasten vastauksista tuli esille, että venäläisyydestä sanotaan jos ja kun se paljastuu. Esimerkiksi jos on selvästi erilainen nimi, esitetään usein kysymys mistä olet kotoisin ja kun venäläistaustaisuus paljastuu voi joutua ”ryssittelyn” kohteeksi. Lapset olivat selvästi tietoisia siitä, että ”ryssittelyn” kohteeksi voi joutua.

”Mä luin wikipediasta että ukrainalaisiaki voi sanoa ryssiks.” (R3)

Venäläistaustaisuuden oli lasten hetkittäin vaikea puhua ja alun vapautuneesta tunnelmasta tuli vaivaantunut, kun aihetta käsiteltiin. Lapset eivät uskaltaneet välttämättä sanoa kuinka asia oikeasti on, vaan oli helpompi olla hiljaa kun toinen puhui. Jokaisessa haastattelussa tuli kuitenkin esille, että ”ryssittelyä” on. Toiset lapsista kertoivat

avoimesti omista kokemuksista ja toiset olivat hiljaisia. Lapset muuttuivat helposti aran oloisiksi, kun alun jännityksestä tunnelma oli jo ehtinyt vapautua.

8.2 Suomi ja suomalaiset erilaisia kuin Venäjä ja venäläiset

Venäjä on osa lasten elämää, koska kaikki lapset vierailevat Venäjällä sukulaistensa luona. Kauton (2009, 66) mukaan monikulttuuristen nuorten yhteydenpito kotimaassa asuviin sukulaisiin on yleistä. Vieraileminen entisessä asuinmaassa on helppoa, kun välimatkat eivät ole pitkiä.

Lasten mielestä hyvää Venäjällä on halvat hinnat verrattuna Suomen hintoihin. Vastaukset ja mielipiteet Venäjästä myös poikkesivat toisistaan. Yhdelle lapsista melkein kaikki on Venäjällä hyvää. Toiset taas eivät nähneet asiaa niin positiivisena.

”Ei siellä kyl mitää parasta” (R2)

”Ei ees leikkipihat mitenkää kunnollisia. Ne keinut ihan metalliset, ne vaa ruostuu.” (R2)

Vaikka Venäjällä on lasten mielestä huonoja puolia, nähdään venäläinen kulttuuri laajana ja ruoka hyvänä verrattuna Suomeen. Myös suomalaiset näkevät venäläisen korkeatasoisen kulttuurin kiehtovana asiana (Raittila 2004, 36). Tarkemmin mikä kulttuurissa on hyvää, ei haastatteluista selvinnyt. Puhuttaessa suomalaisten ja venäläisten erilaisuudesta nousivat kulttuurierot esille. Yhden haastattelun perusteella Suomessa eivät ihmiset lasten mielestä ole samalla tavalla yhdessä kuin Venäjällä.

”No Suomessa niinku kaikki ihmiset on niinku erillään...niinku ei oo paljo niinku...Venäjällä on niinku paljo...ihmiset kommunikoi toisiansa vaikka ihan vieraiden ihmisten kanssa ja sit Suomessa täällä on ihan..” (R3)

Jasinskaja-Lahti & Liebkind (2001, 126–127) toteavat, että Suomessa ja Venäjällä arvot poikkeavat toisistaan. Suomi edustaa länsimaisia arvoja johon kuuluu vahvasti individualismi, kun taas Venäjällä perhe on keskeisessä roolissa. Suomalaisessa kulttuurissa perheestä irtaudutaan varhain ja itsenäistytään. Venäläiseen kulttuuriin ja ar-

voihin kuuluu taas riippuvaisuus perheestä. Tämä voi näkyä suomalaisessa kulttuurissa suurena erona verrattuna venäläiseen kulttuuriin.

Jokaisessa haastattelussa suomalaiset ja venäläiset nähtiin erilaisina. Heitä erottavat kieli, uskonto ja ulkonäkö.

”Onks suomalaiset ja venäläiset erilaisia?”

”Joo ihan varmasti” (H1)

”Ne ei osaa puhuu venäjää. Suomalaiset ei osaa puhuu venäjää se on erilaista, ei oo mikään muu.” (H1)

Kieli oli selvästi suomalaisia ja venäläisiä erottava piirre. Muuten monessa haastattelussa nousi esille, että suomalaiset ovat ihan tavallisia ja normaaleja kuten muutkin ihmiset. Mustajoen & Protassovan (2009, 398) mukaan Suomessa asuville venäläisille Suomi voi esiintyä liian vakaana maana. Haastattelujen perusteella tämä voi esiintyä juuri siinä, että suomalaisissa ei nähdä mitään eriloista. He ovat ihan tavallisia.

Yhdessä haastattelussa nousi Suomea ja Venäjää erottavaksi piirteeksi venäläisten poliisien käyttäytyminen. Kuinka heitä voi lahjoa toisin kuin suomalaisia poliiseja. Myös venäläisten käyttäytyminen esimerkiksi kolaritilanteissa poikkeaa lasten mielestä suomalaisten käyttäytymisestä. Venäläiset käyvät huutamaan toisilleen, kun suomalaiset soittavat poliisille. Osat lapsista kertoivat, että venäläisten olevan outoja mutta eivät osanneet selittää millä tavalla. Lasten mielestä venäläiset ja suomalaiset sekä Venäjä ja Suomi olivat hyvinkin erilaisia.

*”Esim niinku Venäjällä nykyää kidnapataa lapsia mut Suomessa ei.”
(H1)*

Mustajoen & Protassovan (2009, 399-402) esittämistä piirteistä, joita Suomessa asuvat venäläiset pitävät yleisinä piirteinä suomalaisissa, olivat esimerkiksi pyrkimys rauhaan ja vakauteen, tasa-arvo, suomen kieli ja uskonto. Rauhallia ja vakaudella tarkoitetaan esimerkiksi lainkuuliaisuutta, turvallisuutta, luottamusta poliisiin sekä venäläisen ja suomalaisen autoilukulttuurin eroja. Venäläisten keskuudessa suomalaisten suhtau-

tuminen omaan kulttuuriinsa herättää kunnioitusta, kuten suomen kieleen. Uskonnosta nousee esille esimerkiksi se, että tutkimusten mukaan venäläisnuoret ovat suomalaisia nuoria paljon kiinnostuneempia uskonnosta. Lasten haastatteluista suomalaisia ja venäläisiä erottavaksi piirteiksi nousi esille juuri kieli sekä uskonto. Lisäksi lasten keskustellessa suomalaisten ja venäläisten poliisien käyttäytymisen eroista, nousi esille, että Suomessa tilanteet hoidetaan rauhallisesti ja lainkuuliaisesti.

Raittilan (2004, 36) tutkimus piirteistä, joita suomalaiset näkevät venäläisissä osoitti, että suomalaiset pitävät venäläisten tapoja outoina sekä näkevät uhkana esimerkiksi venäläisten ajotavat. Haastattelussa lapset puhuivat venäläisestä ajokulttuurista, kuten kolaritilanteista. Aineisto osoittaa, että lapset tiedostavat sen, kuinka suomalaisessa keskustelussa venäläisestä kulttuurista nousee usein esille juuri venäläinen ajokulttuuri, jota pidetään jopa uhkaavana ja pelottavana.

Hyvinä asioina Suomessa lapset näkivät ilmaisen koulun, kouluruuan ja koulutarvikkeet. Lapset puhuvat myös Suomesta laadukkaampana maana kuin Venäjä. Täällä on parempia leluja ja autoja, tiet ovat kunnossa, ei roskia tai kulkukissoja.

”Täällä on ainakin tiet kunnossa eikä talot oo sellasia hirveitä romusia niinku siellä...laadukkaammat autot..enemmän huomiota.” (R2)

Haastatteluissa lapset vertasivat helposti asioita Suomen ja Venäjän välillä eli mitkä asiat ovat paremmin Suomessa kuin Venäjällä. Kahdessa haastattelussa puhuttiin myös kavereista ja harrastuksista.

”Nii täällä on kavereita ku Venäjällä ei oikein kunnolla oo mitää kavereita. Mulla ei oo yhtää kaveria Venäjällä.” (R1)

Ystävyydellä on lapsen kehitykseen monia myönteisiä vaikutuksia (Soilamo 2006, 37). Lapsille kaverit ovatkin yksi hyvä asia Suomessa. Vanhat kaverit ovat jääneet Venäjälle tai heitä ei enää muisteta, kun aikaa on kulunut paljon Venäjällä asumisesta. Lisäksi harrastusmahdollisuudet nähdään hyvänä asiana Suomessa. Keskustellessa lasten kanssa suomalaisista, pitivät lapset suomalaisia tavallisina, ihan normaaleina, kivoina, ujoina, outoina ja joitakin ihmisiä kiltteinä.

”Ja välillä vähän outoja -- no välillä niinku käyttäytyvät hirveen oudosti, sitten tekevät jotain sellaista ihan hirveen outoa ja ovat niinku selasia hirveitä...haluavat tupakoida jo hirveen nuorina.” (R3)

8.3 Koti ja juhlat eivät poikkea suomalaisesta

Lasten mielestä asiat kavereiden kotona eivät poikenneet paljoa heidän omista kodeistaan. Yhdessä haastattelussa mainittiin, että kaverit asuvat omakotitaloissa, kun taas he asuvat kerrostalossa. Kotien erot näyttäytyivät lähinnä sillä, että suomalaisilla kavereilla olivat suuremmat kodit, joissa on enemmän tekniikkaa sekä huonekalut voivat olla erilaisia tai eritavalla sijoiteltuja. Yleisesti lasten mielestä suomalaisten kodeissa oli kaikkea enemmän.

Keskustellessa millaisia juhlia lasten kotona juhlitaan tai onko heillä eri juhlia kuin kavereilla, nousi yhdessä haastattelussa esille, että Venäjällä juhlia juhlitaan rauhallisemmin kuin Suomessa. Suomessa asuvien venäläisten mielestä yksi yleinen piirre, joka kuvaa suomalaisia on juhlat. Suomalaisiin juhliin kuuluvat uskonnolliset juhlat sekä perhejuhlat, mutta myös railakat seurapiirijuhlat sekä pikkujoulut. Jotkut suomalaiset juhlat nähdään paljon vapaamielisempinä kuin venäläiset. (Mustajoki & Protasova 2009, 407.) Kahdessa haastattelussa tuli esille, että pääsiäisen ja uuden vuoden juhlimisen olevan lasten kodeissa erilaista verrattuna kavereiden koteihin. Kaikissa haastatteluissa tuli esille, että juhliminen ei poikkea paljoa suomalaisesta juhlimisesta ja lasten kodeissa juhlitaan myös suomalaisia juhlia.

”No me juhlitaa pääsiäine sellai kunnon juhlat pääsiäisenä, uutena vuotena kunnon juhlat valvotaa koko yö.” (R2)

Eroina kavereiden koteihin nousi yhdessä haastattelussa esille, että lasten kodeissa ei saa huutaa, mutta kavereiden kotona saa. Myös heillä äiti tai isä tekee ruuan eikä syödä valmisruokaa, kuten joidenkin kavereiden kodeissa. Jasinskaja-Lahden & Liebkindin (2001, 126-127) mukaan arki kotona osoittaa lasten omaan kulttuuriin kuuluvista arvoista, kuten perheenjäsenten riippuvuudesta toisiinsa sekä vanhempien normien noudattamisesta. Myös tutkimus monikulttuuristen nuorten käyttäytymis- tai elintavoista osoittaa vanhempien kunnioittamisen ja neuvojen noudattamisen olevan lähtöisin kulttuurista (Kautto 2009, 67-68).

8.4 Tasa-arvo – Mitä se on?

Haastattelussa selvitettiin mitä lapsille tulee mieleen sanasta tasa-arvo. Lapsista kolme yritti selittää mitä ymmärtävät sanalla. Yksi lapsista ilmoitti että on surkea selittämään ja pyysi toista kertomaan. Muut neljä sanoivat, että eivät tiedä tai että sana on heille outo. Kun kysyin yhdeltä näistä neljästä lapsesta onko hän kuullut sanaa, sanoi hän että ei. Lasten vastauksia kysymykseen, mitä hän ymmärtää tasa-arvolla kuvaavat seuraavat.

*”Et ihmiset on tasa...tai niinku arvovia...
(toinen jatkaa)...samanarvovia.” (R2)*

”No tasa-arvo on se on niinku että...Venäjä ja Suomi ei ole kyllä ihan tasa-arvovia koska Venäjällä on monia paikkoja joissa rikkinäisiä taloja hirveästi ja muuta sellaista.” (R3)

Tasa-arvolle ei ole tarkkaa määritelmää, mutta Lapsen oikeuksien yleissopimus takaa sopimukseen kirjatut oikeudet kaikille lapsille ilman minkäänlaista erottelua. Lisäksi Suomen perustuslakiin on säädetty, että kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731 & Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.) Saadakseen aiheesta enemmän keskustelua täytyi kysymystä tarkentaa ja helpottaa. Keskustelussa ovatko lapset ja aikuiset samanlaisessa asemassa tuli esille, että lasten mielestä eivät aina ole.

”No aikuisilla musta kyllä enemmän isompi sellainen valintavara ku lapsella.” (R3)

Toisaalta lapsen ei kuitenkaan aina tarvitse olla samanlaisessa asemassa kuin aikuisen, vaan välillä lapsen pitää olla lapsi. Osille lapsista aiheesta oli vaikea keskustella ja he eivät osanneet vastata kysymyksiin. Aihe oli vaikea ja joku lapsista ilmoitti, että hän ei osaa vielä kaikkia sanoja. Lasten asemasta keskustellessa, keskustelivat lapset yhdessä haastattelussa lasten asemasta Venäjällä.

”Siellä on vähä ankarampaa sellasta mitä sanos nytte” (R2)

”Lapsikodit ja semmosia lapsi alkaa itkemään ensin huuetaa älä itke sit ku se jatkaa itkemistä aletaa heti hakkaamaa” (R2)

Tasa-arvo oli yksi Suomessa osuvien venäläisten kuvaama piirre suomalaisissa. Suomessa ihmisten ja eläinten, miesten ja naisten sekä lasten ja aikuisten nähdään olevan tasa-arvossa. (Mustajoki & Protassova 2009, 399.) Lasten mielestä Suomessa ei ole samanlaista kohtelua kuin Venäjällä, vaan lapset ovat aikuisten vastuulla, joten heitä ei saa hakata.

”Ainakin päiväkodissa oli sillee sai jotain hyvää vähä niinku jälkiruokaa tai jotain jos on pahamieli.” (R2)

Lasten mielestä, tulisi lasten olla samanlaisessa asemassa kuin aikuisten sekä Suomessa että Venäjällä. Yksi lapsista nosti tasa-arvosta keskusteltaessa esille sen kuinka kukaan hänen kavereistaan ei ollut kysynyt hänen vanhemmistaan muuta kuin osaatko he puhua suomea. Lapsi koki siis, että häntä tai hänen taustaansa ei ollut huomioitu. Paavolan & Talibin (2010, 67) mukaan lapset voiva kokea oman kulttuurinsa merkityksettömyyden ja arvostukseen puutteen, jos heidän kulttuuristaan ei puhuta päiväkodissa tai koulussa.

Suomalaisessa kotoutumisasiäitiikassa näkyä kuinka kotoutuminen on kansalaisen statuksen saamisen edellytys. Kansalaisuus ymmärretään siis jäsenyytenä kansallisessa yhteisössä ja sen saaminen edellyttää yksilön kotoutumista yhteisöön. Tämä ei tue ajatusta tasa-arvoisesta kuulluksi tulemisesta ja suomalainen yhteiskunta voi tehdä kotoutumisen vaikeaksi. (Keinänen & Mäkelä 2009, 188.)

Kysyttäessä mikä voi tehdä lapsista eriarvoisia tuli esille monia asioita. Raha, tyhmyys, tyyli, opiskelu sekä hauskuus voivat lasten mielestä erottaa lapset aikuisista. Suomessa asuvien venäläisten mielestä Suomessa saatava koulutus poikkeaa olennaisesti venäläisestä koulutuksesta. Venäjänkielisille maahanmuuttajille tämä on tärkeää, koska koulutusjärjestelmän kautta suomalainen yhteisö luo sosiaaliset normit joihin on totuttava. (Mustajoki & Protassova 2009, 405.) Lisäksi tilanne jos tekee jotain väärin voi lasten mielestä aiheuttaa sen, että ei kohdella samalla tavalla kuin aikuisia.

*”No joku sellane esim jos hänestä ei pidetä jos hän on joku hirvee tuna-
ri...mulla oli ennen semmone kaveri joka oli ulkomaa taustane ja sitä
syrijitti...taas sen äiti oli täysin toisessa asemassa.” (R3)*

Lisäksi eri maassa syntyminen voi osien lasten mielestä aiheuttaa paljonkin eriarvoisuutta. Monikulttuurisuus käsitteellä voidaan yksinkertaisesti tarkoittaa, että yhteiskunnassa elää rinnakkain kulttuuriltaan toisistaan poikkeavia ryhmiä, mutta käsitteellä voidaan määritellä myös eri ryhmien välisiä suhteita. Näin määriteltynä monikulttuurisuus on lähinnä kuvaileva tai asiantilan toteava termi (Rastas ym. 2005, 20). Usein monikulttuurisuudesta puhuttaessa liitetään siihen myös etnisyys ja rasismi käsitteet. Neljä lasta oli selvästi sitä mieltä, että taustalla voi olla vaikutusta. Vaikka suomalaiset voivat olla kivoja, eivät kaikki ole.

”Joo mut suomalaiset on tyhmiä siks ne sanoo meitä rysseiks.” (R1)

8.5 Lasten kuuleminen

Haastatteluissa keskusteltiin myös lasten kuulemisesta. Mitä mieltä lapset ovat itse siitä, kysyvätkö aikuiset lasten mielipiteitä ja kuunnellaanko heitä. Seuraavassa lainauksessa tulee esille, kuinka lapsi puhui kuulluksi tulemisesta samoin kuin lastensuojelulakiin on kirjattu.

”12-vuotias on niinku voi niinku kertoa oman mielipiteen kaikkialla, jos se osaa sellai järkevästi sanoa ni se voi voijaa kuunnella sen mielipiteitä tuolla oikeudessa.” (R2)

Lastensuojelulaissa sanotaan, että lapsen toivomukset ja mielipide on selvitettävä sekä otettava huomioon lastensuojelua toteuttaessa. Lisäksi lapsen oikeuksien sopimuksen artiklaan 12 on kirjattu, että lapsella on oikeuksia. Lapsella on oikeus esittää omat näkemyksensä esimerkiksi kotona, koulussa ja kuntatasolla. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 & Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.)

Lasten mielestä heitä kuunnellaan, mutta jokainen ei ollut samaa mieltä missä kuunnellaan. Joidenkin mielestä opettajat kuuntelevat ja kysyvät mielipiteitä, mutta toisten mielestä opettajat taas kysyvät mielipiteitä harvoin. Vanhemmat taas kuuntelevat lap-

siaan. Yhdessä haastattelussa nousi esille, että lapsia ei kuunnella samalla tavalla kuin aikuisia. Lasten mielestään taas heitä kuunnellaan samalla tavalla kuin muita lapsia. Vain yksi lapsi ilmoitti, että hän ei ole vielä huomannut, että häntä olisi kuunneltu. Samalla nousi esille, että hän olisi halunnut osallistu oppilaskuntaan, mutta koska kukaan ei äänestänyt, ei hän päässyt mukaan toimintaa. Perusopetuslain tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Laissa puhutaan myös oppilaskunnasta (47 a §), jonka tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista oppilaita koskeissa asioissa. (Perusopetuslaki 21.8.1998/628.)

Keinänen & Mäkelä (2009, 188-189) mukaan aktiivinen kansalaisuus muuttaa maahanmuuttajuuden asemaa yhteiskunnassa. Jos kansalaisuus on edellytyksenä kotoutumiselle, aktiivinen kansalaisuuskäsitys kyseenalaistaa kansalaisuuden ja maahanmuuttajuuden vastakkainasettelun. Kansalaisuudesta tulee tällöin aseman sijasta väline ja toimintatapa, jolloin se luo maahanmuuttajille mahdollisuuksia osallistua ja toimia uudessa yhteiskunnassa. Tämä luo myös uuden näkökulman monikulttuurisuuteen. Käsitys aktiivisesta kansalaisuudesta tuottaa kansasta kansalaisten yhteisön, joka ei sitoudu yksittäisiin kulttuurisiin arvoihin. Käsitys joka taas on sitoutunut kansallisuuteen yhtenäiskulttuurina, ei tue monikulttuurisuutta. Aktiivinen käsitys kansalaisuudesta ilmentää kansalaisten monimuotoisuutta ja näin yhteisön on mahdollista olla myös monikulttuurinen.

Haastatteluissa selvisi, että lapset halusivat heidän mielipiteitään kysyttävän ja kuunneltavan enemmän, mutta harva osasi sanoa tarkemmin missä asioissa. Kysymällä olisiko esimerkiksi joitain asioita koulussa missä he toivoisivat juuri heidän mielipiteitään kysyttävän, esittivät osat lapsista toiveita koulunpihan kehittämiseksi. Haastatteluissa nousi esille, että osat lapsista olivat päässeet vaikuttamaan koulunsa asioihin.

”Joo myö saatii päättää mitä tohon uuteen kouluun tulee.” (R2)

Kolme lapsista kuitenkin sanoi, että eivät haluaisi heidän mielipiteitään kyseltävän tai kuunneltavan enemmän. Näistä kahdella syynä tähän oli se, että kaikki kuuntelevat heitä muutenkin. Lapset kokivat siis olevan tasa-arvoisessa asemassa.

Lasten mielestä kuunteleminen on tärkeää siksi, että toiset saavat tietää mistä lapset tykkäävät, heitä älytään, kaikki saa tietää lasten mielipiteen sekä asiat voivat onnistua paremmin, kun kuunnellaan. Kuuleminen aiheena oli haastava ja vastausten saaminen vaati jatko kysymyksiä tai kysymyksiä joihin sai vastata kyllä tai ei. Vastausten perusteella jokaista lasta kuunnellaan, mutta eripaikoissa. Joku kokee että opettaja koulussa kuuntelee, mutta toisten mielestä henkilö joka kuuntelee, on omassa kodissa.

8.6 Syrjintä – Mitä se on?

Syrjintä vaikutti olevan lapsille tuttu sana toisin kuin tasa-arvo. Yksi haastateltavista ei kuitenkaan osannut sanoa mitään syrjinnästä tai mitä siitä tulee mieleen. Muuten lapsille sana tarkoitti, että ei oteta mukaan tai jätetään yksin tai leikin ulkopuolelle.

”Syrjimine se on semmone niinku että jos vaikka niinku kaikki luokkalaiset jossain jengissä ja sä et pääse sinne jos et osaa polttaa röökiä ni... se on vähä niinku syrjintää jos et ala polttamaa... jotain semmosta...ei oteta porukkaa mukaan.” (R2)

Lapsen oikeuksien sopimukseen ja Suomen lainsäädäntöön on kirjattu syrjinnän kiellto. Suomen perustuslakiin on kirjattu, että ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä (§ 6). Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan esimerkiksi iän alkuperän tai kielen perusteella. Lapsia tulee kohdella myös tasa-arvoisina yksilöinä. Lisäksi yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutuminen. (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731 & Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21.)

Haastateltavista yksi kertoi syrjinnän tarkoittavan sitä, että hakataan joku pikku tyyppi jossain syrjäisessä paikassa. Tilanteena haastattelussa tämä oli hankala, koska oli vaikea ottaa selvää, oliko haastateltava tosissaan tätä kertoessaan. Syrjintä kuitenkin voi tarkoittaa monia asioita ja lapsen näkökulmasta se voi olla myös toisen satuttamista fyysisesti. Lisäksi lapsi jota ei äänestetty oppilaskuntaan, koki että häntä ei huomioitu vaan hän jäi ulkopuolelle. Kuten haastatteluista nousi esille, oli syrjintä selkeästi lasten mielestä porukan ulkopuolelle jäämistä.

”Ne aina jättää meijät, ne jättää meijät.” (R1)

Syrjintää voidaan tarkastella myös rasismien näkökulmasta. Vaikka Rastan (2005, 76) mukaan syrjintä on usein harhaanjohtava määritelmä rasismille, eikä kaikki syrjintä perustu rasismiin tai kaikki eriarvostava toiminta ole rasismia, ei rasismien ja etnisen syrjinnän välinen ero kuitenkaan aina ole suuri (Työhallinnon julkaisu 2001). Syrjintä voidaan nähdä kuuluvan rasismien piiriin, mutta on muistettava, että aina se ei ole sitä. Lasten kohtaama haukkuminen venäläistaustaisuudesta johtuen voidaan katsoa kuuluvan rasismien piiriin tai sen, että venäläistaustaisuus on syynä porukan ulkopuolelle jäämiseen. Seuraavassa luvussa käsitellään lasten kaverisuhteita sekä koulussa kohtaama kiusaamista, johtuen venäläistaustaisuudesta.

8.7 Kiusaaminen koulussa

Haastattelussa selvisi, että lapsilla on suomalaisia ja venäläisiä kavereita. Suomessa lapsilla on enemmän suomalaisia kavereita kuin venäläisiä, mutta myös venäläisiä tai venäläistaustaisia löytyy. Lisäksi lapsilla on kavereita Venäjällä. Suurimmaksi osaksi lasten kaverit ovat koulussa sekä vapaa-ajalla samoja. Poikkeuksia ovat toista koulua käyvät kaverit tai Venäjällä asuvat kaverit. Jokaisella haastatelluista lapsista on kavereita omassa koulussa. Liebkind ym. (2004, 185, 287) mukaan maahanmuuttajat tarvitsevat sekä omaa etnistä ryhmää edustavia ystäviä sekä suomalaisia. Kuitenkin mitä pidempään maahanmuuttaja on Suomessa asunut, sitä enemmän ystäväverkot suomalaistuvat.

Tutkimusten mukaan maahanmuuttajalapsella on todennäköisesti suurempi riski jäädä vaille ystävää kuin valtaväestöön kuuluvalla. Lisäksi lapsilla joilla on sosiaalista tukea saavat ystävistään tukea esimerkiksi koulussa kohdalle tulevissa ongelmatilanteissa, kuten kiusamisessa. Ystävyysuhteiden on todettu lieventävän ja ehkäisevän kiusatuksi tulemistä. (Soilamo 2006, 35-36.)

Huonona asiana koulussa lapset mainitsevat kiusaaminen ja haukkuminen. Jokaisessa haastattelutilanteessa tuli esille, että lasten koulussa kiusataan. Rastan (2007, 115) mukaan rasismi on koulumaailmassa vahvasti läsnä oleva ilmiö mutta vieras. Myös Soilamo (2006, 102-126) osoittaa, että maahanmuuttajat joutuvat suomalaisia helpommin kiusatuiksi. Etnisyydellä ja kiusaamisen syyllä on merkittävä yhteys. Haukkuminen, pilkkaaminen ja nimittely ovat yleisempiä tapoja kiusata.

Haastatteluista nousi esille, että kiusaaminen on enemmän henkistä kuin fyysistä. Keskusteluista tuli kuitenkin esille, että haukkumisen lisäksi on tönimistä.

”Ryssittelyä ja tota väkivaltasta ihan tönimistä ja semmosta.” (R3)

Kiusaaminen voi lasten mielestä johtua siitä, että on itse ensin esimerkiksi töninyt tai ärsyttänyt toista. Myös ”nörttiys”, heikkous tai erilaisuus voi aiheuttaa kiusaamista. Soilamon tutkimuksessa (2006, 26) erilaisuus nousi merkittävimmäksi syyksi maahanmuuttajien kiusaamisessa sekä suomalaisten ja maahanmuuttajataustaisten vastauksissa. Syytä siihen miksi kiusataan, on lapsen vaikea tietää.

”No jotkut sanovat että ne ovat kateellisia jotkut taas et mä oon huono ihminen..tai jotain sellaista.” (R3)

Osa lapsista puhui omasta kiusatuksi tulemisestaan jo haastattelun alussa. Lapsista neljä sanoi selvästi, että heitä on kiusattu. Osat eivät maininneet onko heitä kiusattu ja aiheen vaikeuden takia ei lasten ollut pakko puhua aiheesta jos se tuntui vaikealta. Yksi lapsista kuitenkin kertoi, että hänen venäläistaustaista kaveriaan oli luokalle tulon alkuvaiheessa kiusattu. Uuden oppilaan tuleminen luokalle ja ottaminen luokan jäseneksi sisältää jossain määrin kiusaamista. Etnisyydellä ja luokkaan tulleen maahanmuuttajaoppilaan kiusaamisen välillä on merkitsevä yhteys. (Soilamo 2006, 125.) Haastatteluista nousi myös esille, että yksi lapsi oli kiusannut muita, mutta ei enää. Syy miksi hän kiusasi toista, oli se että toinen oli heikko ja lapsellinen. Soilamon (2006) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajaoppilaalla on suurempi riski ryhtyä kiusaajaksi kuin suomalaisella.

”Mä oon kiusannu...vähä aikaa...mut sit se heti meni..” (R2)

Lapset joita kiusataan, kertoivat että kiusaamien on lähinnä haukkumista, mutta myös muunlaista kiusaamista voi olla.

”Et niin ku haukuttu...haukkumalla on kiusattu -- Öö esim on haukuttu niin ku ryssäks sitte...en miä haluaa kertoa” (H1)

*”Nii (nimi) enne oli mun pahin viholline koska se kiusas aina miua, heit-
teli.” (R1)*

Kiusatuksi tulleen mielestä kiusaaminen voi johtua monista asioista, esimerkiksi erilaisuudesta.

”Että mä oon venäläinen sitte...” (H1)

Raittilan (2006, 18) mukaan ihminen ajattelee ja toimii yleistämällä yksittäisten kokemusten perusteella kertyvää tietoa. Ennakkoluulot voivat aiheuttaa vihamielisiä asenteita jotakin ryhmää kohtaan. Selvitys Vähemmistövaltuutetulle osoittaa, että venäjänkielisiin kohdistuu edelleen negatiivisia asenteita esimerkiksi kouluissa ja he kohtaavat ”ryssittelyä”. Heitä yhdistää piirre, joka aiheuttaa meissä ennakkokäsityksiä. (Puuronen 2002 & Jermanin 2009, 97.)

Lasten mielestä kiusaamisen puututaan, mutta ei aina ja kaikkialla. Kahden lapsen mielestä koulussa ei puututa kiusaamiseen ja yksi lapsi ilmoitti myös, että opettajat eivät sano mitään kiusaamisesta. Myös vanhemmat tai toiset oppilaat voivat puuttua kiusaamiseen. Kiusaamiseen puuttuminen voi yhden pojan mielestä aiheuttaa sen, että kiusattua syrjitään vielä enemmän. Koska rasismi voi olla vieras ilmiö koulumaailmassa, ovat monet opettajat kokemattomia mitä rasismiin tulee. Rasismia voidaan helposti nimetä muuksi, mutta uhrin näkökulmasta on tärkeää, ettei rasismin osuutta tapahtumaan vähätellä. (Rastas 2007, 115-116.)

9 POHDINTA

Venäläistaustaiset ovat Suomessa yksi eri kulttuuria edustava ryhmä. Ryhmästä voidaan puhua esimerkiksi vähemmistöinä, maahanmuuttajina tai eri etnisen ryhmän edustajana. Rastaa ym. (2005, 16) mukaan Suomi on monikulttuurinen yhteiskunta ja eri etniset ryhmät erityisine kulttuureineen ovat osa suomalaista arkea. Etnisyydellä viitataan usein kulttuuriin perustuvaan eronteiden systeemiin. Käsitteet etnisuus ja kulttuuri liittyvät läheisesti toisiinsa ja ovat mukana puhuttaessa esimerkiksi vähemmistöjen oikeuksista. Etnisyys ja tarkemmin monikulttuurisuus tulivatkin osaksi suomalaista yhteiskuntakeskustelua 1980-luvun lopulla, kun maahanmuuttajien määrä alkoi kasvaa. (Huttunen 2005, 117-119.)

Lapset ovat osa yhteiskuntaa ja heitä tutkimalla saadaan lisää tietoa heidän elämästään ja arjestaan. Eri etnistä taustaa edustavien lasten tulisi myös olla samassa asemassa kuin suomalaisten ja siksi myös tietoa heistä tarvitaan. Näin meidän kaikkien tietoon saadaan millaisena he kokevat elämänsä suomalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Ovatko he omasta mielestään samanlaisessa asemassa kuin suomalaiset?

Opinnäytetyön haastatteluihin osallistuneet lapset olivat kaikki venäläistaustaisia. Osat lapsista olivat syntyneet ja asuneet koko elämänsä ajan Suomessa. Lasten taustoja tai sitä miksi he olivat tulleet Suomeen, ei ollut tarkoitus selvittää tutkimuksessa. Koska opinnäytetyössä tutkitaan lapsia, asetti jo se haasteita työlle. Esimerkiksi sen selvittäminen kuinka kauan lapset ovat asuneet Suomessa, ei kaikkien kohdalla selvinnyt. Tutkimuksen lähtökohtana oli tuoda esille lasten kokemukset heidän ehdoillaan. Jo haastattelutilanteessa lapset saivat valita ryhmä- ja yksilöhaastattelun väliltä. Tutkijan tehtävänä oli asettaa teemat joiden sisällä haastattelu eteni ja pyrkiä löytämään aineistosta vastaukset tutkimuskysymyksiin.

9.1 Tutkimuksen tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää kaksi asiaa venäläistaustaisista lapsista. Miten venäläistaustaiset lapset kokevat elämänsä suomalaisessa yhteiskunnassa ja mitä lapsille tarkoittaa tasa-arvo ja syrjintä. Opinnäytetyön tulosten teemat olivat yhteydessä tutkimusongelmiin ja teoria tuki haastatteluista saatuja vastauksia. Aineistosta nousi esille kolme selkeää teema venäläistaustaisten lasten elämästä suomalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa.

Haastatteluista selvisi, että venäläistaustaisuudessa nähdään hyviä ja huonoja puolia. Hyvänä asiana nousivat esiin venäjän kielen osaaminen sekä oma kulttuuri. Erilainen tausta kuitenkin aiheuttaa ”ryssittelyn” kohteeksi joutumista. ”Ryssittely” ei ole itseltään selvää, mutta venäläistaustaisuuden paljastuessa suomalaiselle, voivat lapset kohdata haukkumista. Esimerkiksi Jerman (2009, 97) mukaan lapset välttelevät venäjän kielen puhumista, koska pelkäävät joutuvansa ”ryssittelyn” kohteeksi. Syitä ”ryssittelyyn” on monia, mutta tutkimukset ovat osoittaneet, että kulttuurihistoriallisista syistä suomalaisten suhtautuminen venäläistaustaisiin on torjuvaa. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 25.)

Etsittäessä vastausta tutkimuskysymykseen tasa-arvosta ja syrjinnästä, osoittautui tasa-arvo oudoksi sanaksi, kun taas syrjintä miellettiin heti negatiiviseksi asiaksi, jonka nähtiin kuuluvan osaksi kiusaamista. Lapsen oikeuksien sopimuksessa tasa-arvo ja syrjinnän kieltä ovat yksi neljästä periaatteesta, joihin sopimuksen allekirjoittaneet valtiot ovat sitoutuneet. Vaikka haastatteluissa sana tasa-arvo oli outo ja tuntematon, tuli asiasta keskusteltaessa esille, että lapsilla tulisi olla oikeuksia ja heitä tulisi kuunnella. Lapset kokivat olevansa samanlaisessa asemassa kuin muut lapset, mutta näkivät aikuisen ja lapsen asemassa eroja.

Kolmas selkeä teema haastatteluissa oli koulussa kiusatuksi tuleminen. Lasten venäläistäistaisuus voi saadun aineiston perusteella aiheuttaa kiusaamista. Yleinen tapa kiusata on haukkua ”ryssäksi”, mutta lapset mainitsivat myös fyysisen kiusaamisen esimerkiksi tönimisen. Puurosen (2003, 193–196) mukaan rasismia esiintyy arkielämän tasolla, esimerkiksi sanallisin hyökkäyksin kuten ”ryssittelemällä”. Rastaan (2007, 115–116) väitöskirja osoittaa, että rasismia on koulumaailmassa. Ilmiönä se voi olla vieras ja siksi sitä ei välttämättä tunnisteta tai sitä nimetään muuksi kuin mitä se on.

Näiden kolmen teeman lisäksi haastatteluista nousi esille asioita, joissa lapset eivät nähneet eroja suomalaisten ja venäläisten välillä. Vaikka yleisesti oltiin sitä mieltä, että suomalaiset ja venäläiset ovat erilaisia, ei omassa arkisessa kotielämässä nähty suurta eroa kavereiden koteihin. Vanhempien neuvojen noudattaminen nousi kuitenkin haastatteluista esille. Suomi ja Venäjä edustavat erilaisia arvoja. Venäläiseen perhe-elämään kuuluu perhekeskeisyys ja vanhempien arvojen noudattaminen, kun Suomi edustaa länsimaisia arvoja, jossa lapsen henkilökohtainen riippumattomuus ja itsenäisyyden korostaminen ovat keskeisiä arvoja. (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2001, 126–127.)

9.2 Opinnäytetyön arviointi

Opinnäytetyön aihe on yhteiskunnallisesti ajankohtainen. Tutkimuksen aihe tuli Lapsiasiavaltuutetun toimistosta, josta esitettiin venäläistäustaisten lasten elämästä tarvittavan lisää tietoa. Millaisia ovat heidän kaverisuhteensa? Kohtaavatko lapset ”ryssitellyä” johtuen etnisestä taustasta? Tutkimuksia maahanmuuttajista ja heidän kotoutumi-

sestaan tai kohtaamasta rasismista löytyy monia. Lisäksi on tutkimuksia suomalaisten suhtautumisesta eri etnisiin ryhmiin ja vähemmistöihin. Myös maahanmuuttajalapsiin kohdistuvia tutkimuksia on tehty, kuten koulukiusaamisesta tai lasten kohtaamasta rasismista. Venäläistaustaiset ovat ryhmä, jota kohtaan suomalaisilla on tietynlaisia asenteita, ja tätä on myös tutkittu. Eri etnisiä ryhmiä on siis tutkittu monesta näkökulmasta, mutta juuri venäläistaustaiset lapset ovat ryhmä, joiden elämästään suomalaisessa yhteiskunnassa tarvitaan lisää, vaikka tietoa jo löytyykin.

Vaikka opinnäytetyöni aineisto oli pieni, vastasi se asettamiini tutkimuskysymyksiin. Samoin haastattelujen analysointi vaiheessa nousi aineistosta esille tuloksia, jotka vahvistivat jo aiemmin tutkittua tietoa. Opinnäytetyön tulokset tukevat siis työn teoreettista viitekehystä. Aineiston pienuuden takia, tarkoittaen tällä vähäistä osallistujamäärää sekä haastattelujen lyhytkestoisuutta, olisi suuremmalla aineistolla saanut tarkennettua epäselväksi jääneitä asioita. Toisaalta tutkimuksen aihe oli myös osittain vaikea ja arka aihe lapsille, joten useammalla haastattelukerralla olisi voinut saada vaikeisiin aiheisiinkin tarkempia vastauksia. Koska lapset olivat vieraita minulle ja minä heille, ei haastattelujen aikana voinut syntyä sellaista luottamusta, että keskustelu olisi voinut olla täysin avointa. Myös se että lapset olivat vieraita, asetti haasteen aineiston ennakoluulottomalle tarkastelulle. Haastatteluissa ja analysointi vaiheessa tuli vastaan tilanteita, jolloin joutui pohtimaan oliko lapsi tosissaan vastatessaan kysymykseen näin, vai oliko se vitsi.

Opinnäytetyöllä sain tuotua juuri venäläistaustaisten lasten näkökulman ja kokemukset esille, en maahanmuuttajien. Aineistosta nousi selkeästi esille se, että venäläistaustaiset lapset kohtaavat ”ryssittelyä”. Lasten keskusteluista havaitsi myös lasten tietävän, että heitä tulee kuunnella. Kysymykseksi jäi vain se, puhutaanko lapsille heidän oikeuksistaan tarpeeksi? Nämä kaksi asiaa ovat selkeästi ne, joita työstä voi hyödyntää. ”Ryssä” on sanana vahvasti suomalaisten puheessa ja venäläistaustaiset lapset kohtaavat ”ryssittelyä”, vaikka olisivat asuneet koko elämänsä Suomessa. Venäläistaustaiset ovat suuri ryhmä ja Suomessa heitä on monesta syystä.

Jatkotutkimushaasteina opinnäytetyölle voi olla useita. Venäläistaustaisista lapsista voidaan lähteä tarkastelemaan tarkemmin heidän kaverisuhteitaan. Millaisia kavereita heillä on? Näkökulmaksi voidaan myös ottaa ”ryssittely”, joka nousi tämän opinnäytetyön aineistosta esille. Milloin lapsia ”ryssitellään” ja tietävätkö lapset miksi käytetään

juuri sanaa ”ryssä”. Aiheena tämä olisi vaikea ja haastava sekä vaatisi paljon aikaa, mutta olisi samanaikaisesti mielenkiintoinen. Lisäksi yhteiskunnallisesti ajankohtainen aihe on myös lasten kuuleminen ja osallisuus. Millainen asema eri etniseen ryhmään kuuluvilla lapsilla on esimerkiksi oppilaskunnassa suhteessa suomalaisiin lapsiin? Miten heidän oikeutensa toteutuvat?

LÄHTEET

- Aaltonen, Milla, Joronen, Mikko & Villa, Susan 2009. Syrjintä Suomessa 2008. PDF-dokumentti.
<http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/76ff392fd35d579337c2f0e5964b7903/1292342279/application/pdf/117259/Syrjintä%20Suomessa%202008.pdf>. Päivitetty 1.4.2009. Luettu 13.12.2010.
- Alanen, Leena 2001. Lapsuus yhteiskunnallisena ilmiönä. Teoksessa Sankari, Anne & Jyrkämä, Jyrki (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Jyväskylä: Vastapaino, 161-186.
- Alanen, Leena & Bardy, Marjatta 1990. Lapsuuden aika ja lasten paikka. Tutkimus lapsuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä. Sosiaalihallituksen julkaisuja 12/1990. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Eskelinen, Juha & Kinnunen, Petri 2001. Lapsuuden loppu vai uusi lapsuus. Teoksessa Törrönen, Maritta (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Vantaa: Tummavuori, 10-19.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2004. Tutkimushaastattelu teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2005. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huttunen, Laura 2005. Etnisyys: Luokittelusysteemejä ja elettyä yhteisöllisyyttä. Teoksessa Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli 2005. (toim.) Suomalainen vieraskirja: kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 117-160.
- Huttunen, Laura, Löytty, Olli & Rastas Anna 2005. Suomalainen monikulttuurisuus: Paikallisia ja ylijäisiä suhteita. Teoksessa Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty (toim.) Suomalainen vieraskirja: kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 16-40.
- Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela 2001. Venäjänkielisten maahanmuuttajanuorten perhearvot ja identiteetit. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.) Monikulttuurinen Suomi etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus, 124-137.
- Jasinskaja-Lahti, Inga, Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus.
- Jerman, Helena 2009. Venäläiset tulivat – Tutkija kohtaa median kuvan maahanmuuttajista. Teoksessa Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) En ole rasisti, mutta...Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino, 97-105.
- Kautto, Virpi 2009. Ootsä mun kaa? Ystävyys monikulttuuristen nuorten arjessa. Teoksessa Harinen, Päivi, Honkasalo, Veronika, Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.) Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Nuorisotutkimusverkoston ja Nuorisotutkimusseuran julkaisuja no 91, Helsinki: Hakapaino, 62-75.

Keinänen, Taina & Mäkeläinen, Kati 2009. Aktiivinen kansalaisuus kotoutumisen edellytyksenä. Teoksessa Harinen, Päivi, Honkasalo, Veronika, Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.) Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalais-toimintaan osallistuminen. Nuorisotutkimusverkoston ja Nuorisotutkimusseuran julkaisu no 91, Helsinki: Hakapaino, 183-204.

Kuntalaki 17.3.1995/365. WWW-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>.
 Ei päivitystietoa. Luettu 4.12.2011.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>. Ei päivitystietoja. Luettu 6.12.2011.

Lapsiasiavaltuutettu 2011. Yleissopimus lapsen oikeuksista. WWW-dokumentti.
http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet;jsessionid=a58a320f4cc535a485d84ca1af95.
 Päivitetty 6.4.2011. Luettu 6.4.2011.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. WWW-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.
 Ei päivitystietoa. Luettu 8.4.2011.

Liebkind, Karmela, Mannila, Simo, Jasinskaja-Lahti, Inga, Jaakkola, Magdalena, Kyntäjä, Eve & Reuter, Anni 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus.

Makkonen, Timo 2003. Syrjinnän keskeisistä syistä, muodoista ja seurauksista. PDF-dokumentti. http://iom.fi/files/legal_training/finnish/finnish_anti-discrimination_handbook_chap1.pdf. Päivitetty 10.12.2003. Luettu 13.12.2010

Mustajoki, Arto & Protassova, Ekaterina 2009. Suomalais-venäläisiä (epä)vastaavuuksia. Teoksessa Iljuha, Olga, Tsamutali, Aleksei & Vihavainen, Timo (toim.) Monikasvoinen Suomi. Venäläisten mielikuvia Suomesta ja suomalaisista. Helsinki: Edita Prima Oy, 394-416.

Nuorisolaki 27.1.2006/72. WWW-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>. Ei päivitystietoa. Luettu 4.12.2011.

Ojanen, Tuomas 2003. Perusoikeudet ja ihmisoikeudet Suomessa. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut. Helsinki: Hakapaino.

Paavola, Heini & Talib, Mirja-Tytti 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Perho, Sini 2010. Rasistisuus nuorten yhteisöissä. Tutkimus vuosituhaten vaihteen Joensuusta. Nuorisotutkimusverkoston ja Nuorisotutkimusseuran julkaisuja no 103. Helsinki: Yliopistopaino

Perusopetuslaki 21.8.1998. WWW-dokumentti.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>. Ei päivitystietoa. Luettu 4.12.2011.

Puuronen, Vesa 2003. Arkipäivän rasismi Suomessa. Teoksessa Simola, Raisa & Heikkinen, Kaija (toim.) Monenkirjava rasismi. Joensuu University Press Oy, 193-210.

Puuronen, Vesa 2002. Everyday racism in Finland. WWW-dokumentti.

<http://www.uku.fi/~vpuurone/everydayracism.htm>. Päivitetty 31.10.2002. Luettu 8.4.2011.

Raittila, Pentti 2004. Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Rastas, Anna 2005. Rasismi: Oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia. Teoksessa Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli 2005. (toim.) Suomalainen vieraskirja: kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 69-116.

Rastas, Anna 2007. Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Nuorisotutkimusverkoston ja Nuorisotutkimusseuran julkaisuja no 78. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy

Rastas, Anna 2009. Rasismin kiistäminen suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa. Teoksessa Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) En ole rasisti, mutta...Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino, 47-64.

Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006. WWW-dokumentti.

http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kvali/L7_3_4.html. Päivitetty 15.11.2011. Luettu 5.12.2011.

Soilamo, Arto 2006. Maahanmuuttajaoppilaan osallisuus koulukiusaamisessa. Turku: Turun yliopiston julkaisuja.

Souto, Anne-Mari 2011. Arkipäivän rasismi koulussa. Etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista. Nuorisotutkimusverkoston ja Nuorisotutkimusseuran julkaisuja no 110. Helsinki: Hakapaino.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. WWW-dokumentti.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. Ei päivitystietoa. Luettu 1.12.2011.

Suurpää, Leena 2005. Suvaitsevaisuus: Sietämistä vai solidaarisuutta? Teoksessa Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli 2005. (toim.) Suomalainen vieraskirja: kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 41-68.

Tigerstedt-Tähtelä, Elisabeth 2000. Lapsen oikeuksien sopimuksen sisältö. Teoksessa Honkanen, Jussi & Syrjälä, Jaana (toim.) Lapsen oikeudet. Suomen YK-liiton julkaisusarja nro 31. Helsinki: Suomen YK-liitto, 46 -57.

Työhallinnon julkaisu 2001. Kohti etnistä yhdenvertaisuutta ja monimuotoisuutta. Hallituksen etnisen syrjinnän ja rasismin vastainen ohjelma. PDF-dokumentti.

http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj284.pdf. Päivitetty 3.10.2002. Luettu 13.12.2010.

Työhallinnon julkaisu 2007. Syrjinnän seuranta Suomessa. PDF-dokumentti.
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj374.pdf. Päivitetty 23.8.2007. Luettu 13.12.2010.

Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21. WWW-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>.
Ei päivitystietoa. Luettu 12.12.2010.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. WWW-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>.
Ei päivitystietoa. Luettu 6.4.2011

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

28.3.2011

Hei,

Olen Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön opiskelija Mikkelin ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä venäläistaustaisista lapsista suomalaisessa kulttuurissa. Tarkoituksena on tutkia millaisena lapset kokevat elämänsä on suomalaisessa kulttuurissa sekä millaisia ovat lasten kaverisuhteet.

Opinnäytetyötä varten haastattelen 10–12-vuotiaita venäläistaustaisia lapsia. Haastattelut voidaan toteuttaa joko yksilö- tai ryhmähaastatteluna lasten toiveiden mukaisesti. Tutkimuksen tuloksia käsitellään luottamuksellisesti eivätkä lasten nimet tule näkyviin missään vaiheessa tutkimusta.

Aiheen opinnäytetyöhöni olen saanut Lapsiasiavaltuutetun toimistosta. Tutkimuksen aihe on ajankohtainen ja venäläistaustaisten lasten elämästä Suomessa toivotaan lisää tietoa, jotta heidän sopeutumistaan suomalaiseen kulttuuriin voitaisiin helpottaa.

Vastaan mielelläni lisäkysymyksiin koskien opinnäytetyötäni ja sen aihetta.

Ystävällisin terveisin

Hanne Silvennoinen
puh. 050 465 2464
hanne.silvennoinen@mail.mamk.fi

TUTKIMUSLUPA

Lapseni saa osallistua haastatteluun

☐
☐

Lapseni ei saa osallistua haastatteluun

Lapsen nimi: _____

Huoltajan nimi: _____

Tutkimuslupa palautetaan koululle.

TEEMAHAASTATTELURUNKO

PERUSTIETOA

- Nimi?
- Ikä?
- Luokka?
- Ovatko molemmat vanhempasi venäläisiä? vai isä? äiti?
- Kuinka kauan vanhempasi ovat olleet Suomessa?
- Oletko sinä asunut aina Suomessa?
- Puhutaanko kotonanne venäjää?

VENÄLÄISYYS

- Mitä sinulle merkitsee, että sinulla on vanhemmat kotoisin/sukua Venäjällä?
- Onko teillä kotona jotain asioita eritavalla kuin esimerkiksi kavereidesi kotona?
esim. tavarat, ruokailu
- Mitä juhlia juhlitte? Onko teillä eri juhlia kuin kavereillasi?
- Vierailletteko Venäjällä?
- Mikä siellä on hyvää?
- Mikä on hyvää Suomessa?
- Millaisia suomalaiset ovat sinusta?
- Jos joku kuule, että olet venäläistaustainen, mitä he sanovat? esim. nimesi
- Onko suomalaiset ja venäläiset erilaisia?
- Miten?
- Millaisissa asioissa?

TASA-ARVO & SYRJINTÄ

- Mitä sinulle tulee mieleen sanasta tasa-arvo?
- Ovatko lapset ja aikuiset samanlaisessa asemassa/kohdellaan samalla tavalla?
- Millä tavalla eivät ole? Pitäisikö olla?
- Mikä voisi tehdä lapsista eriarvoisia?
- Milloin heitä ei kohdella samalla tavalla kuin aikuisia?
- Mitkä asiat? Voisiko se, että on esim. syntynyt eri maassa aiheuttaa eriarvoisuutta?
ei kohdella samalla tavalla
- Mitä sinulle tulee mielen syrjinnästä?
- Mitä asioita se voi olla?

KOULU & KAVERISUHTEET

- Millaisia kavereita sinulla on?
- Ovatko he suomalaisia, venäläisiä?
- Onko sinulla eri kaverit koulussa ja vapaa-ajalla?
- Osaatko sanoa miksi
- Käytkö kavereidesi kotona?
- Onko siellä erilaista kuin teillä?

- Millainen teidän koulu on?
- Mikä on hyvää/huonoa?

- Kiusataanko teidän koulussa?
- Millaista kiusaaminen on?
- Onko kukaan sanonut venäläistaustaisille kavereillesi jotain siitä, että hän venäläinen? esim. kiusannut?
- Mistä se voi johtua, että joku sanoo/tekee niin?
- Onko sinua kiusattu?
- Millä tavoin?
- Osaatko sanoa mistä se voi johtua?
- Puututaanko kiusaamiseen? Miten?

KUULEMINEN & OSALLISUUS

- Kysyvätkö aikuiset sinun mielestäsi lapsien mielipiteitä asioissa? koulu, koti, harrastukset
- Kuunnellaanko sinua samalla tavalla kuin muita lapsia?
- Haluaisitko, että sinun mielipiteitäsi tai asioitasi kuunneltaisiin enemmän?
- Onko jotain asioita mihin haluaisit osallistua, mutta et voi tai et saa?
- Miksi on tärkeää, että kuunnellaan?